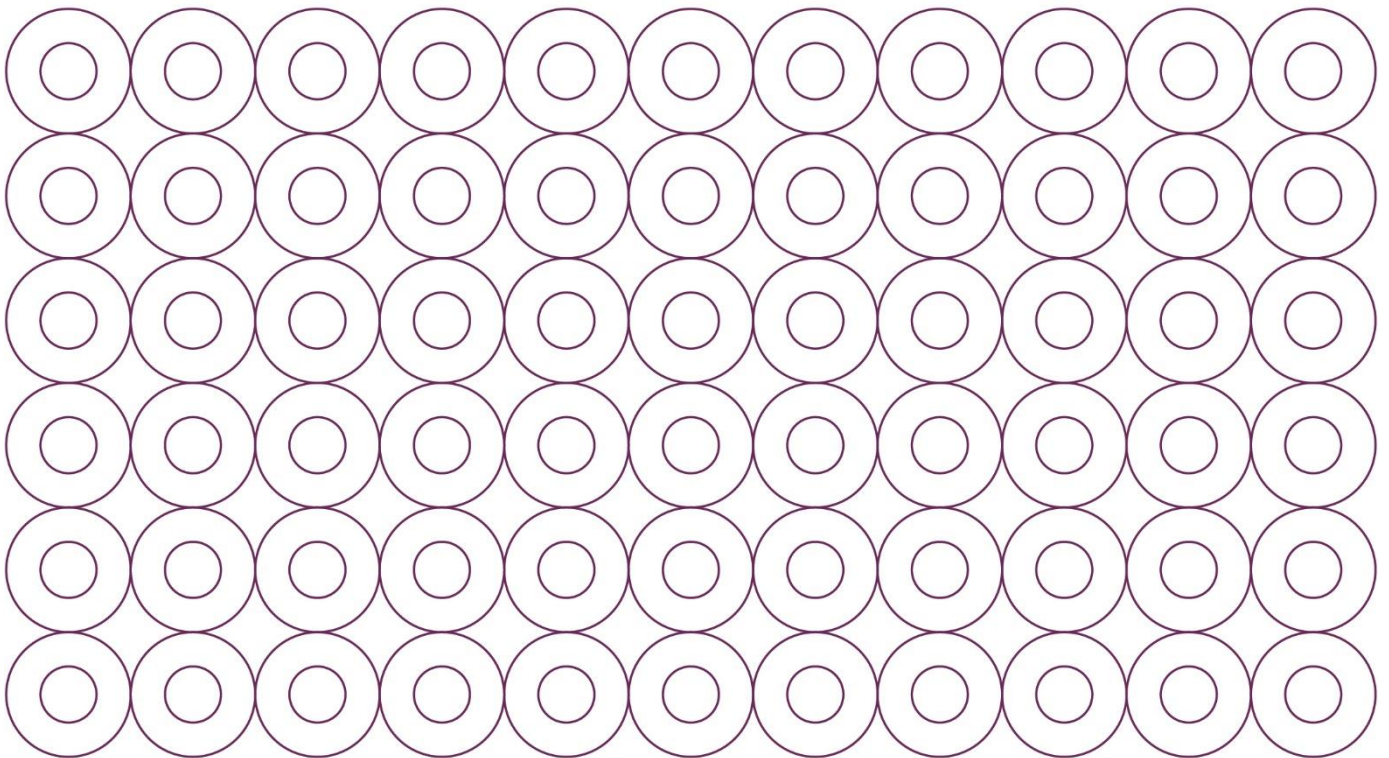

Grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISSN: 1103-2421

ISRN: SKOLV-R-2022:3-SE

Skolverket, Stockholm 2022

Förord

I denna studie undersöker Skolverket hur elevernas slutbetyg i grundskolan påverkar deras resultat i gymnasieskolan. Det är en registerstudie som utgår från de cirka 88 200 elever som slutförde årskurs 9 våren 2017 och samma höst började på något av gymnasieskolans nationella program.

I rapporten presenterar vi analyser av examensfrekvensen i gymnasieskolan där hänsyn tas till elevernas slutbetyg från grundskolan. Vi visar också hur betygen från årskurs 9 i grundskoleämnena matematik, svenska och engelska påverkar utfallet i gymnasieskolan. Slutligen presenterar vi en analys av huruvida examensfrekvensen skiljer sig åt beroende på om en elev har fått ett slutbetyg i årskurs 9 från en offentlig eller enskild huvudman.

Rapporten har skrivits av Helena Svensson, Fredrik Jonsson och Per Alvant (projektledare), samtliga verksamma vid Skolverkets analysavdelning.

Tack till Johan Falk som bistått med viktigt stöd under stora delar av rapportens framtagande. Tack också till Paula Starbäck, Eva Ekstedt Salzmänn, Agnetha Kronqvist, Mikaela Zelmerlöw, Timmy Larsson, Anders Auer, Jonas Sandqvist, Anders Håkansson, Anders Widholm och Christina Sandström för värdefull hjälp och synpunkter.

Stockholm, 9 februari 2022

Peter Fredriksson
Generaldirektör

Per Alvant
Undervisningsråd

Innehåll

Sammanfattning	5
Övergripande slutsatser.....	7
Inledning	8
Syfte, frågeställningar och population.....	9
Viktiga mått som används i studien	11
Grundskoleelever som gör direktövergång till gymnasieskolans nationella program	14
Grundskolebetyg, meritvärden och betygsfördelning	14
Förändringar i grundskolebetygen över tid	19
Programval, meritvärde och behörighet.....	21
Betyg i ämnena matematik, svenska och engelska från grundskolan	25
Sammanfattande iakttagelser	29
Grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan.....	31
Meritvärde, programval och examensfrekvens	31
Fyra olika svåra spår på nationella program.....	36
Elever som inte återfinns på sitt förstahandsval	41
Kön, migrationsbakgrund och föräldrars utbildningsnivå	43
Fördjupad analys av hur olika faktorer påverkar examen	47
Sammanfattande iakttagelser	49
Ämnesbetygens påverkan på resultaten i gymnasieskolan.....	52
Grundskolebetyget E i svenska, engelska och matematik.....	52
Elever med betyget F som kompletterat betyg på lovskola	54
Grundskolebetygets påverkan på gymnasieskolans första kurser i matematik, svenska och engelska.....	56
Sammanfattande iakttagelser	58
Skillnader i gymnasieutfall utifrån huvudmannatyp i grundskolan ...	60
Stora variationer mellan huvudmän	60
Fördjupad analys av huvudmannatyp och examensutfall	64
Sammanfattande iakttagelser	67
Diskussion och slutsatser	69
Övergripande slutsatser.....	71
Skolverkets vidare arbete	72

Sammanfattning

I denna studie undersöker Skolverket hur elevernas slutbetyg i grundskolan påverkar deras resultat i gymnasieskolan. Det är en registerstudie som utgår från de cirka 88 200 elever som slutförde årskurs 9 våren 2017 och samma höst började på något av gymnasieskolans nationella program. Gruppen elever som inte är behöriga till ett nationellt program och i stället börjar gymnasiestudierna på ett av gymnasieskolans introduktionsprogram ingår inte i denna studie. Den övergripande frågan i denna rapport är hur grundskolan förbereder eleverna för gymnasieskolans nationella program. Syftet är att öka och fördjupa kunskapen om hur slutbetygen i grundskolan påverkar utfallet i gymnasieskolan. Det här är rapportens huvudsakliga resultat.

Elevgrupper med samma resultat från grundskolan lyckas olika bra i gymnasieskolan

En av rapportens huvudresultat är att elevens genomsnittliga betyg från grundskolan (meritvärdet) och vilket nationellt program en elev väljer, eller antas till, har *stor* betydelse för om eleven ska ta gymnasieexamen inom tre år.

- Examensfrekvensen i gymnasieskolan är högre för elever som antas till yrkesprogram jämfört med högskoleförberedande program när man jämför elever med samma meritvärden från grundskolan. Det är först vid förhållandevis höga meritvärden, kring 275 eller över, som examensfrekvensen blir ungefär lika, kring 90 procent, för eleverna på de båda programtyperna.
- Störst skillnader i examensfrekvens återfinns bland elever med låga genomsnittliga grundskolebetyg. Här tar elever på högskoleförberedande program examen i betydligt lägre utsträckning än elever på yrkesprogram. I gruppen med de lägsta genomsnittliga grundskolebetygen mellan F och E är det endast 22 procent av eleverna som tagit examen inom tre år på högskoleförberedande jämfört med 42 procent på yrkesprogram. För eleverna med ett genomsnittligt grundskolebetyg mellan E och D är det 49 procent som tagit examen inom tre år på högskoleförberedande program jämfört med 74 procent på yrkesprogram.
- Elever med lite lägre meritvärden från grundskolan som antas till högskoleförberedande program är inte lika väl förberedda för sina gymnasiestudier jämfört med elever med samma meritvärden som antas till yrkesprogram.
- Män med svensk bakgrund på yrkesprogram har den högsta examensfrekvensen, när elever med samma meritvärden från grundskolan jämförs.
- Det finns en *liten* men förhöjd risk att inte ta examen för elever som inte får sitt förstahandsval av program tillgodosett.

- Föräldrarnas utbildningsnivå har generellt en *liten* betydelse för examensfrekvensen i gymnasieskolan i förhållande till andra förklarande variabler som elevernas meritvärde från grundskolan och programvalet.¹

Betyget E från grundskolan innebär olika examensfrekvens

Rapporten visar att betyget E i matematik, engelska och svenska eller svenska som andraspråk från grundskolan innebär att examensfrekvensen varierar stort, 46–73 procent, beroende på ämne och vilket nationellt program eleverna antagits till. Av de undersökta eleverna har 75 procent E i något av dessa ämnen på yrkesprogram, och 28 procent av eleverna på högskoleförberedande program.

- Elever med betyget E som antas till yrkesprogrammen bygg och anläggning, el och energi, fordon och transport, industritekniska samt VVS och fastighet har en förhållandevis hög examensfrekvens, kring 70 procent.
- Elever som antas till de högskoleförberedande programmen naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet med betyget E har en examensfrekvens under 50 procent.

Rapporten visar även att 1 procent av eleverna på högskoleförberedande program och 5 procent av eleverna på yrkesprogram har lämnat årskurs 9 med underkänt betyg, betyget F, i något av ämnena matematik, engelska och svenska eller svenska som andraspråk. Dessa elever har sannolikt kompletterat betygen på lovskola under sommarlovet före övergången till gymnasieskolan. Examensfrekvensen för dessa elever är lägre än eleverna med betyget E, och varierar, mellan 30 och 50 procent, beroende på vilket nationellt program de antagits till.

Det finns skillnader i gymnasieutfall beroende på ifrån vilken huvudman i grundskolan eleverna fått sitt slutbetyg

- Det genomsnittliga meritvärdet varierar mellan 230 och 275 i en jämförelse mellan huvudmän i årskurs 9. Examensfrekvensen i gymnasieskolan varierar mellan 74 och 79 procent för elever med slutbetyg i grundskolan från en offentlig huvudman, och mellan 68 och 79 procent för elever som fått slutbetyg från en enskild huvudman. Då tas inte hänsyn till vilket nationellt program eleven studerat på.
- Elever som får slutbetyg från enskilda huvudmän i grundskolan väljer i högre utsträckning högskoleförberedande program (81 procent) jämfört med elever från offentliga huvudmän (68 procent).
- Det finns en *liten* men systematisk skillnad mellan elevers examensfrekvens i gymnasieskolan beroende på om eleven har fått ett slutbetyg från årskurs 9 från en offentlig eller en enskild huvudman. Vid samma meritvärde från

¹ Det beror till stor del på att det samlade betyget från grundskolan, meritvärdet, samvarierar med elevernas socioekonomiska bakgrund.

grundskolan har elever med slutbetyg från en offentlig huvudman en något högre examensfrekvens i gymnasieskolan jämfört med elever från enskilda huvudmän. Dessa skillnader kvarstår vid kontroll för elevens programval, meritvärde, kön, migrationsbakgrund och föräldrars utbildningsbakgrund.

- Elevens meritvärde från grundskolan och programval förklarar betydligt mer av examensfrekvensen i gymnasieskolan jämfört med vilken huvudman eleven fått sitt grundskolebetyg ifrån.

Övergripande slutsatser

Utifrån rapportens resultat kan Skolverket dra följande övergripande slutsatser:

- Grundskolan behöver bli bättre på att ge alla elever de kunskaper de behöver och att förbereda eleverna för gymnasieskolan. Fler elever behöver uppnå gymnasiebehörighet och studie- och yrkesvägledningen behöver ge bättre stöd till elever inför valet av gymnasieprogram.
- Gymnasieskolan behöver bli bättre på att stödja elever med låga betyg från grundskolan, särskilt elever med låga betyg som väljer högskoleförberedande program, så att de klarar examen. Att klara examen är viktigt för både högskolestudier och vidare etablering på arbetsmarknaden.
- Elever som läser upp ett icke godkänt betyg på lovskola efter årskurs 9 har sämre förutsättningar att klara examen. Det visar att stödet behöver ges tidigare för att eleverna ska klara gymnasieskolan.
- Matematik har visat sig vara ett ämne där många elever har svårt att nå målen. Skolorna behöver fortsätta att satsa på matematikundervisningen och särskilt uppmärksamma elever i ett tidigt skede som har svårt att nå målen.
- Studien har visat att betygen från grundskolan på nationell nivå är en god indikator för vilka betyg som eleverna kommer att få i gymnasieskolan. Betygsskillnader mellan typ av huvudman talar dock för att det finns vissa problem med likvärdigheten i betygsättningen i årskurs 9. Det har Skolverket också kunnat konstatera i tidigare studier. Därför är det viktigt med fortsatt stöd till lärarna och Skolverket tar nu fram nya allmänna råd om betyg och prövning som ska publiceras till sommaren. Det är också viktigt att fortsätta följa upp betygsresultaten. Men för att uppnå helt likvärdiga betyg krävs sannolikt mer genomgripande förändringar på systemnivå, vilket Skolverket har visat i tidigare studier.²

Skolverket kommer att beakta resultaten från denna studie i sitt fortsatta arbete med att informera och stödja skolhuvudmän, rektorer och lärare. Under rubriken Skolverkets vidare arbete sist i rapporten kan du läsa mer om hur Skolverket ska arbeta vidare med resultaten.

² Skolverket (2019). *Analys av likvärdig betygsättning mellan elevgrupper och skolor*, rapport 475. Skolverket (2020). *Analys av likvärdig betygsättning i gymnasieskolan*, rapport 2020:3.

Inledning

Syftet med denna studie är att fördjupa kunskapen om övergången mellan grundskolan och gymnasieskolan. I en tidigare registerstudie har Skolverket undersökt hur väl förberedda elever från gymnasieskolans var som gjorde en direktövergång till vidare högskolestudier.³

Det är relativt ovanligt att undersöka hur grundskolebetygen påverkar utfallet i gymnasieskolan. Det är betydligt vanligare att i uppföljningar och utredningar jämföra genomströmningen per program i gymnasieskolan. Sådana redovisningar tar fasta på hur stor andel av eleverna som tagit examen, exempelvis från naturvetenskapsprogrammet, men analyserna tar sällan hänsyn till de betyg eleverna hade med sig från grundskolan, eller betydelsen av elevens programval.⁴

Ett undantag finns i utredningen *Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning* (SOU 2020:33) som i en bilaga redovisar en statistisk modellering som försökt belysa grundskolebetygen, programvalet, och förekomsten av examen, och hur dessa faktorer vardera och gemensamt påverkar elevernas möjligheter till etablering på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan. Resultaten visar att programvalet och examen har betydelse för elevernas etablering och deras inkomst ett antal år efter att de avslutat gymnasieskolan. Till skillnad från utredningens analys, som har ett arbetsmarknadsfokus och även inkluderar elever som börjat på introduktionsprogram, fokuserar denna studie på skolan och gruppen av elever som gjort en direktövergång från grund- till gymnasieskolan.

Vissa kommuner har i uppföljningar av skolresultat gjort utvärderingsinsatser som intresserat sig för det så kallade *förädlingsvärdet*. I dessa analyser har man tagit hänsyn till variationer i elevernas meritvärden och programval när man jämfört resultat i grundskolan och gymnasieskolan.⁵ Även Skolverket har utvärderat så kallade value added-modeller. Dessa används för att beskriva hur enskilda skolenheter bidrar till sina elevers kunskapsprogression.⁶ För fördelning av vissa statsbidrag har Skolverket också tagit fram en fördelningsnyckel för grund- respektive gymnasieskolan som tar hänsyn till faktorer som elevernas bakgrund och tidigare betygsresultat.⁷

Sammantaget finns dock ett begränsat antal uppföljningar som kopplar samman betydelsen av grundskolebetyg med senare prestationer i gymnasieskolan, vilket är utgångspunkten för denna studie.

³ Skolverket (2018). *Från gymnasieskola till högskola – en registerstudie*, rapport 466.

⁴ Se exempelvis Skolverket (2020) *Uppföljning av gymnasieskolan 2020*, rapport 2020:4 samt SOU 2016:77 *En gymnasieskola för alla*.

⁵ Se exempelvis Nacka kommun, <https://www.nacka.se/forskola-skola/nyhetslista-under-forskola/2019/03/foradlingsvarde-ett-nytt-satt-att-analysa-skolelevers-resultat/>

⁶ Skolverket (2019). *Value Added – ett mått på skolans bidrag till elevernas kunskapsutveckling*, rapport 486.

⁷ Skolverket (2015). *Redovisning om att ta fram förslag inför fördelning av medel*, dnr: 2015:00898.

Syfte, frågeställningar och population

Den övergripande frågan i denna rapport är hur väl grundskolan förbereder eleverna för gymnasieskolans nationella program. Syftet är att öka och fördjupa kunskapen om hur slutbetygen i grundskolan påverkar utfallet i gymnasieskolan. Frågeställningarna som undersöks och ligger till grund för studien har varit följande.

- Vilka resultat har elever med sig från grundskolan som börjar på gymnasieskolans nationella program?
- Finns det elevgrupper med liknande resultat från grundskolan som lyckas olika bra i gymnasieskolan?
- Finns det ämnen i grundskolan som har större påverkan än andra på elevernas resultat i gymnasieskolan?
- Finns det skillnader i gymnasieresultat beroende på vilken huvudmannatyp eleverna fått slutbetyg i från i grundskolan?

Rapporten har ett brett perspektiv och har som utgångspunkt att visa på *nationella mönster* som är bestående över tid för olika elevgrupper som gör övergångar från grundskolan till gymnasieskolan.

Population och avgränsningar

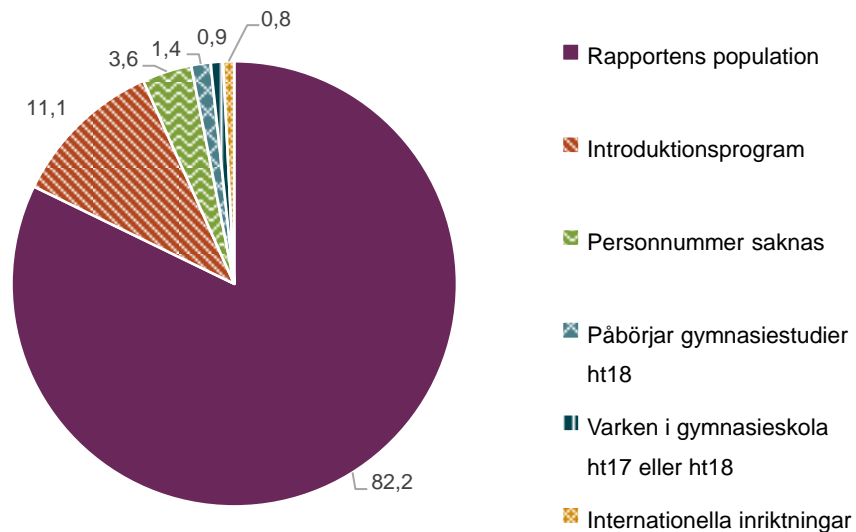
Studien har avgränsats till elever som har avslutat grundskolans årskurs 9 och gör en *direktövergång* till ett nationellt program i gymnasieskolan. *Med direktövergångna avses de elever som gått ut grundskolans årskurs 9 och som på hösten (15 oktober) är registrerade på ett nationellt program.* Den elevkull som följs upp gick ut grundskolan våren 2017.

För att kunna följa elever från grundskolan till ett nationellt program behövs uppgifter om en elevs personnummer samt att det finns uppgift om elevens slutbetyg i årskurs 9. I denna grupp ingår även elever som läst in betyg på lovskola, ibland benämnt sommarskola, och blivit behöriga till ett nationellt program.⁸

Frågeställningarna fokuserar på hur väl grundskolan förbereder elever för gymnasieskolans nationella program, och undersöker elever som gör en *direktövergång*. Gruppen elever med otillräckliga betyg från grundskolan som är obehöriga till ett nationellt program och börjar på ett introduktionsprogram kommer således inte att belysas i denna studie. I diagrammet visas vilka elever som omfattas, och inte omfattas, av denna studie.

⁸ Elever som har gått ut årskurs 9 utan att bli behöriga till ett nationellt program kan genomgå provning i ett eller flera ämnen för att få godkänt betyg. Skolverket samlar inte in betyg från lovskola. I rapporten kan man således endast se elevernas betyg på våren i årskurs 9 och att eleverna blivit antagna till ett nationellt program.

Diagram 1. Elever som avslutat årskurs 9 våren 2017, fördelat i procent på rapportens målpopulation och övriga elever. N = 107 305.

Våren 2017 var det 107 305 elever som gick ut grundskolans årskurs 9. Studien är avgränsad till de 88 154 elever (motsvarande 82,2 procent av eleverna) som slutat årskurs 9 på vårterminen 2017 och som börjat på ett nationellt program samma kalenderår, höstterminen 2017. I denna grupp ingår även elever som blivit behöriga och antagits till ett nationellt program efter lovskola. Den största elevgruppen som inte omfattas av studien är elever som började på ett introduktionsprogram samma år (11,1 procent). Därtill kommer de 3,6 procent elever som saknar uppgift om personnummer⁹ när de slutade årskurs 9 och som inte är möjliga att följa över tid i statistiken, och den grupp elever på 1,4 procent som inte gör en direktövergång till gymnasieskolan, men som återfinns på ett nationellt program året efter. De 0,9 procent av eleverna som inte återfinns på ett nationellt program två år efter avslutad grundskola ingår heller inte i studien. Ytterligare elever som inte omfattas av studien är de 0,8 procent som har utbildning från internationella inriktningar, som International Baccalaureate, IB (0,5 procent) eller internationell inriktning på grundskolan (0,3 procent).

Datamaterial och tillvägagångssätt

Detta är en longitudinell studie vilket innebär att vi via sammankoppling av olika register har följt en elevkull över tid som slutar årskurs 9, deras programval och jämfört studieresultatet i årskurs 9 med elevernas resultat i gymnasieskolan. Att koppla samman register och utföra en registerstudie lämpar sig väl vid frågeställningar där man vill titta på elevers övergångar mellan olika skolformer och följa elevernas resultat över tid.

Rapporten är en fördjupning och ett komplement till Skolverkets officiella statistik om elever och deras studieresultat i grundskolan och gymnasieskolan.

⁹ Bland gruppen av elever som saknar uppgift om personnummer har över 90 procent hamnat på introduktionsprogrammet språkintrödningsprogrammet som visar uppföljningar, se bland annat Skolverket (2019), Statistik-PM, Betyg och studieresultat i gymnasieskolan 2019, Dnr:2019:01883.

Samtliga analyser och databearbetningar är nya och har gjorts inom ramen för denna studie. De statistiska beskrivningarna som presenteras i rapporten utgår från redan insamlade registerdata för samtliga elever som slutförde sina studier i årskurs 9 läsåret 2016/17. Betygen i årskurs 9 har sedan kopplats samman med registerdata från gymnasieskolan där eleverna följts upp när de övergått till gymnasieskolans nationella program samma kalenderår, dvs läsåret 2017/18. Eleverna har sedan följts upp tre år senare när de slutfört gymnasieskolan läsåret 2019/20.

Viktiga mått som används i studien

Meritvärdet från grundskolan

Platserna på gymnasieskolans nationella program fördelas mellan de sökande med grundskolebetygen som grund.¹⁰ Företräde mellan de sökande bestäms efter ett meritvärde, vilket utgörs av en summa av betygsvärden för ett antal ämnen i grundskolan. Meritvärdet är ett samlat mått på elevens betyg i samtliga ämnen när eleven avslutat årskurs 9.

Betygen i grundskolan följer betygsskalan A, B, C, D, E och F, där A–E står för godkända betyg medan F står för ett icke godkänt betyg. Betygen kan översättas till betygsvärden enligt omvandlingsprincipen A=20, B=17,5, C=15, D=12,5, E=10 och F=0. Dessa betygsvärden ingår i beräkningen av elevens meritvärde vilket utgörs av summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen i elevens slutbetyg. För elever som läser moderna språk som språkval är meritvärdet beräknat på summan av betygsvärdena av detta betyg och de 16 bästa betygen i övrigt.¹¹ Det möjliga maxvärdet för meritvärdet är 320 poäng för 16 ämnen och 340 poäng för 17 ämnen. I analyserna är det elevernas meritvärden om 17 ämnen som används. För de elever som saknar 17 ämnen är det 16 eller färre ämnen.¹²

Fem kategorier av meritvärden som används i rapporten

I de analyser som följer har vi i vissa fall valt att i grafiska sammanställningar redovisa statistiska mått fördelat över elevgrupper med exakt samma meritvärde från grundskolan. När detta funnits vara alltför specifikt och detaljerat har i stället eleverna delats in i fem olika kategorier utifrån vilket meritvärde eleven hade i grundskolan. Kategoriseringen åskådliggörs i tabellen nedan.

¹⁰ 7 kap. 4 § gymnasieförordningen (2010:2039).

¹¹ Moderna språk omfattar alla språk utom svenska, svenska som andraspråk, engelska, klassisk grekiska, latin och teckenspråk. Möjligheten att räkna med moderna språk i meritvärdet gäller sedan antagningen till gymnasieskolan inför läsåret 2014/15, dvs. för slutbetygen fr.o.m. våren 2014.

¹² I den officiella statistiken för det genomsnittliga meritvärdet är elever som saknar godkänt betyg i alla ämnen exkluderade. Det skiljer sig från analyserna i den här rapporten då samtliga elever som gör en direktövergång ingår.

Tabell 1. Intervall för kategorisering av meritvärden i fem grupper

	EF	DE	CD	BC	AB
Meritvärdesintervall	0–170	170–212,5	212,5–255	255–297,5	297,5–340
Betygsintervall	0–10	10–12,5	12,5–15	15–17,5	17,5–20
Intervall för genomsnittligt ämnesbetyg	F till E	E till D	D till C	C till B	B till A

Vid brytpunkter mellan grupperna tillförs skiljevärdet gruppen med lägre genomsnittligt betyg.

Tabellen visar hur elevernas meritvärde delats in i fem kategorier: EF, DE, CD, BC och AB. För varje kategori anges vilka meritvärdesintervall som gäller, och vilket genomsnittligt betygsintervall som ligger till grund för indelningen. Kategorin DE samlar elever som har ett meritvärde från grundskolan som är större än 170 och som högst 212,5 från grundskolan. Meritvärdet 170 motsvarar mer av ett E i ämnesbetyg och 212,5 mer av ett D, därav benämningen DE. Elever med exakt 170 i meritvärde ingår i gruppen EF.

Kategoriseringen fyller två viktiga syften i rapporten. Det första är att grupperingen underlättar jämförelser mellan elever med liknande meritvärden från grundskolan. Det andra är att grupperingen underlättar för mottagare av rapporten att också kunna relatera en elevs samlade betyg från grundskolan till bokstavs-betyg från F till A i stället för endast till ett sifferintervall.

Andel med examen inom tre år

Det mått som vi huvudsakligen använder som utfallsmått för att mäta elevernas resultat i gymnasieskolan är *hur stor andel av eleverna som tagit examen inom tre år*. De nationella programmen i gymnasieskolan är avsedda att genomföras på tre år.

I Skolverkets statistik följs elever upp 3, 4 och 5 år efter att de börjat sina studier i gymnasieskolan. Från statistiken vet vi att knappt 80 procent av eleverna som börjat en nationellt program ett visst år slutfört studierna tre år senare. Följer man upp eleverna efter 4 år tillkommer omkring 4–5 procent med examen, och efter 5 år ytterligare omkring 1 procent. Eleverna som tillkommer med examen efter 4 och 5 år är elever som på grund av programbyten eller andra orsaker förlängt studierna med ett ytterligare år.

Valet att fokusera på elever som tagit examen inom tre år i stället för exempelvis fyra år kommer sig av rapportens fokus på elever som gjort en direktövergång från årskurs 9 till ett nationellt program på gymnasieskolan, vilket utgör den stora majoriteten av eleverna. Den tid en elev förväntas använda för att slutföra gymnasieskolan är också tre år. Rapportens frågeställningar syftar till att se mönster som är bestående över tid för elever som gör en direktövergång. Även om man lägger till elever som tar fyra eller fler år på sig att slutföra ett nationellt program så kommer inte mönstren att ändras nämnvärt för olika grupper. Men det kan vara bra att vara medveten om att andelen som slutför med examen kommer

att öka något i de flesta av de studerade grupperna. I redovisningen kommer vi också att redogöra för vad som händer med de elever som inte tar examen inom tre år, och vi redovisar andelarna som slutfört gymnasieskolan med ett studiebevis, gjort programbyten samt en grupp som sannolikt avbrutit sina studier i förtid.

Grundskoleelever som gör direktövergång till gymnasieskolans nationella program

I denna första del av rapporten undersöker vi frågan *vilka resultat har elever med sig från grundskolan som börjar gymnasieskolans nationella program?* Det gör vi genom att redovisa likheter och skillnader i betygsfördelningar för elever som antas till högskoleförberedande program och yrkesprogram. Vi redovisar hur stor andel elever som kommit in på sitt förstahandsval till ett nationellt program och hur grundskolebetygen påverkar möjligheten att söka olika typer av nationella program. Vi redovisar också betygsfördelningen främst i ämnena matematik, engelska och svenska som i princip är nödvändiga för att antas till ett nationellt program. Första delen av rapporten fungerar som en bakgrund till rapportens senare analyser, där frågeställningar om grundskolebetygens påverkan för resultaten i gymnasieskolan är i fokus.

Grundskolebetyg, meritvärden och betygsfördelning

I tabellen nedan visas en översikt över eleverna som avslutat årskurs 9 våren 2017 och påbörjat ett nationellt program hösten 2017.

Tabell 2. Elever som avslutat årskurs 9 våren 2017 och påbörjat ett nationellt program hösten 2017.

	Totalt antal	Andel (%) män	Andel (%) med utländsk bakgrund	Andel (%) med föräldrar med eftergymnasial utbildning	Genomsnittligt meritvärde 17 ämnen
Nationella program totalt	88 154	51,1	20,0	59,5	246,5
Yrkesprogram	26 241	60,0	14,1	39,1	204,3
Högskoleförberedande program	61 913	47,4	22,5	68,1	264,5

De drygt 1400 eleverna som saknar uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå ingår ej i beräkningen av andel (%) med föräldrar med eftergymnasial utbildning.

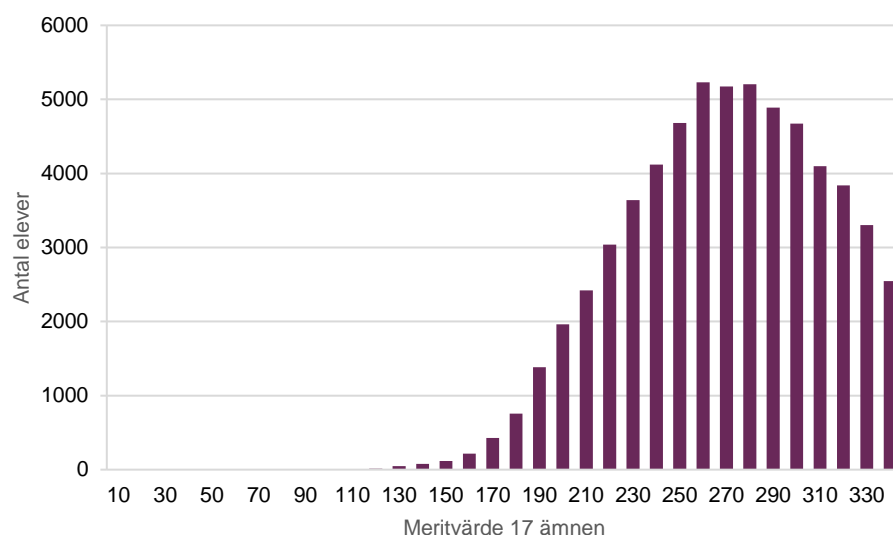
Av de cirka 88 200 eleverna är det 26 200 eller 30 procent som börjat på ett yrkesprogram och 61 900 eller 70 procent som börjat på ett högskoleförberedande program. På de högskoleförberedande programmen är könsfördelningen jämn mellan kvinnor och män. Männerna är i majoritet, 60 procent, på yrkesprogrammen. Könsfördelningen kan dock variera kraftigt mellan de olika programmen. Det är en större andel som har utländsk bakgrund på de högskoleförberedande programmen 22 procent jämfört med 14 procent på yrkesprogrammen. Även här finns stora variationer mellan de olika programmen, där högst andel med utländsk

bakgrund, 32 procent, återfinns på vård- och omsorgsprogrammet. Det är betydligt vanligare att ha föräldrar med eftergymnasial utbildning för elever som går högskoleförberedande program jämfört med yrkesprogram. Elever som påbörjar högskoleförberedande program har generellt bättre grundskolebetyg än elever som påbörjar yrkesprogram. Det visar sig på högskoleförberedande program i ett högre genomsnittligt meritvärde, 264, vilket motsvarar ett samlat betyg strax över C från grundskolan. På yrkesprogram är det genomsnittliga meritvärdet 204, vilket motsvarar ett samlat betyg strax under D från grundskolan.

Vanligast att ha 260–280 i meritvärde på högskoleförberedande program och 190–210 på yrkesprogram

Det samlade grundskolebetyget redovisas som ett meritvärde i diagrammet (se mer om måttet meritvärde i inledningskapitlet i denna rapport). På x-axeln visas elevernas meritvärden, från 10–340. Y-axeln visar antal elever som återfinns i varje meritvärdesgrupp.

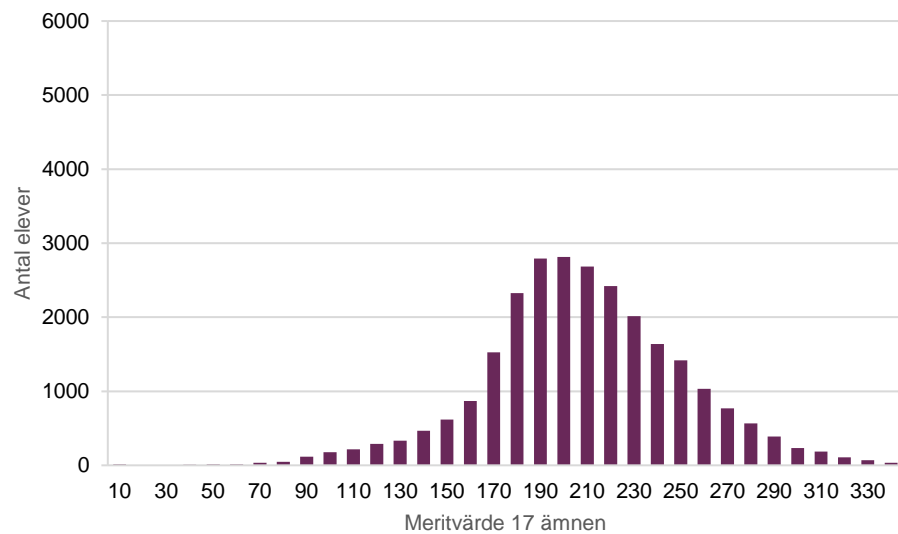
Diagram 2. Antal elever per 10 meritvärde, på högskoleförberedande program, N= 61 913

Elevernas meritvärde är kategoriserade i intervall om 10 meritvärdespoäng, dvs meritvärde 0–10 visas som 10 i diagrammet, meritvärde 11–20 visas som 20, osv samt att meritvärde 331–340 visas som 340.

På högskoleförberedande program är det genomsnittliga meritvärdet 264. Det avspeglar sig i att flest elever samlas i grupperna med meritvärde 260, 270 och 280. Drygt 15 000 elever återfinns i dessa tre grupper. Noterbart är dock att det finns ett betydande antal elever över hela meritvärdesskalan, men främst från meritvärdet 190 och uppåt.

Diagram 3. Antal elever per 10 meritvärde, på yrkesprogram, N= 26 241

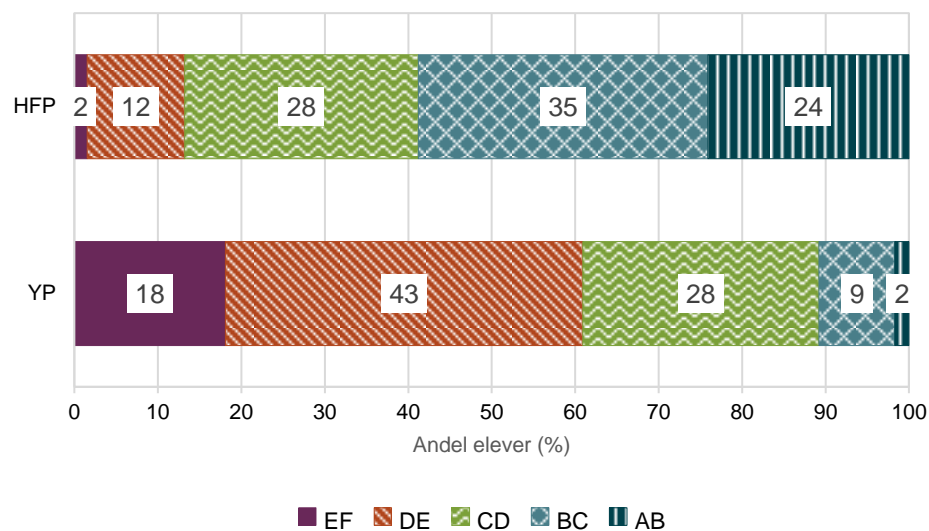
Elevernas meritvärde är kategoriserade i intervall om 10 meritvärdespoäng, dvs meritvärde 0–10 visas som 10 i diagrammet, meritvärde 11–20 visas som 20, osv samt att meritvärde 331–340 visas som 340.

På yrkesprogram är det genomsnittliga meritvärdet 204, och flest elever samlas i grupperna med meritvärde 190, 200 och 210 från grundskolan. Drygt 8 200 elever återfinns i dessa tre grupper. I likhet med högskoleförberedande program finns elever över hela meritvärdesskalan, men främst från 130 och uppåt. Eftersom det går så mycket färre elever på yrkesprogram, knappt 30 procent av de direktövergångna, blir inte staplarna lika höga som på högskoleförberedande program.

Jämförelse av fördelning av grundskolebetyg på högskoleförberedande program och yrkesprogram

För att ytterligare jämföra hur fördelningen av elevernas grundskolebetyg skiljer sig mellan högskoleförberedande program och yrkesprogram har eleverna samlats i fem olika meritvärdeskategorier i diagrammet nedan (för mer information om kategoriseringen och meritvärdesintervallerna, se inledningskapitlet).

Diagram 4. Andel (procent) elever per meritvärdeskategori för högskoleförberedande respektive yrkesprogram.

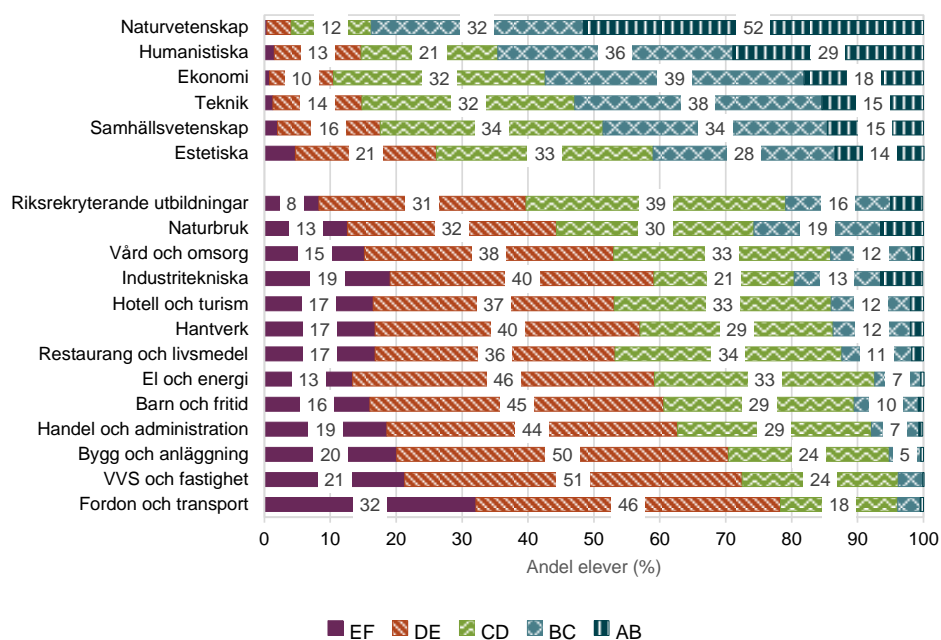

Sammantaget visar diagrammet att det finns elever över hela betygsskalan oavsett vilken programtyp som eleverna antagits till. Majoriteten av eleverna på högskoleförberedande program, knappt 60 procent, fördelar sig på de lite högre betygskategorierna AB och BC (meritvärden från 255 till 340 från grundskolan). På yrkesprogrammen är det övervägande de lägre betygen från grundskolan, betygen EF och DE (meritvärden under 212,5) som samlar drygt 60 procent av eleverna. Noterbart är att det finns en lika stor kategori av elever som utgör 28 procent på både högskoleförberedande program och yrkesprogram som har betyg mellan C och D med sig från grundskolan (meritvärde 212,5–255).

Fördelningen av grundskolebetyg på varje nationellt program

I diagrammet nedan redogörs för vilka betyg elever har på de olika nationella programmen.

Diagram 5. Andel (procent) elever per meritvärdeskategori för olika nationella program.

Diagrammet är sorterat utifrån det genomsnittliga meritvärdet bland elever som gör en direktövergång till de olika nationella programmen. Elever som börjar på naturvetenskapsprogrammet har högst betyg, där drygt 52 procent av eleverna ingår i den högsta meritvärdeskategorin (AB) och en mycket liten andel har låga betyg. Det omvända gäller på fordons- och transportprogrammet där en mycket stor andel elever har förhållandevis låga betyg och en liten andel elever har höga betyg. Högst genomsnittligt betyg bland yrkesprogrammen har naturbruksprogrammet.

På samtliga yrkesprogram är meritvärdeskategorin DE störst jämfört med övriga kategorier. På naturbruksprogrammet och på industritekniska programmet är det drygt 6 procent som har riktigt höga betyg från grundskolan, det vill säga ett genomsnittligt betyg mellan A och B.

På högskoleförberedande program är meritvärdeskategorin BC störst, förutom på det estetiska programmet där kategorin CD är vanligast, samt på naturvetenskapsprogrammet där elever med höga betyg, AB, utgör största kategorin.

Noterbart är dock att elever med ett genomsnittligt grundskolebetyg CD är vanligt förekommande på de flesta yrkesprogram och högskoleförberedande program, möjligen med undantag för det naturvetenskapsprogrammet.

Förändringar i grundskolebetygen över tid

Denna rapport fokuserar på elevkullen som gjort en direktövergång från grundskolan till gymnasieskolans nationella program kalenderåret 2017, och hur betygen från grundskolan fördelar sig mellan olika grupper just detta år. I detta avsnitt sätter vi in elevkullen 2017 i en lite längre tidserie där man kan se förändringar över tid för flera elevkullar som gjort en direktövergång från grundskolan till nationella program.

Elever som börjar högskoleförberedande program har över tid högre betyg från grundskolan

I tabellen visas hur grundskolebetygen för elever som gjort en direktövergång till högskoleförberedande program förändrats över tid.

Tabell 3. Betyg årskurs 9 för gruppen av elever som efter avslutad grundskola direkt påbörjat högskoleförberedande program hösten 2014–2020.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antal elever som påbörjar högskoleförberedande program	57 976	58 344	60 813	61 913	64 910	67 166	68 877
Genomsnittligt meritvärde 17 ämnen	254	258	263	264	267	267	268
Andel (%) elever i meritvärdeskategori AB	16,0	18,8	22,2	24,1	25,8	26,1	28,1
Andel (%) elever i meritvärdeskategori BC	33,3	34,4	35,4	34,7	35,2	35,3	34,4
Andel (%) elever i meritvärdeskategori CD	32,3	31,2	28,7	28,0	27,0	26,6	25,4
Andel (%) elever i meritvärdeskategori DE	16,2	13,9	12,2	11,7	10,5	10,5	10,4
Andel (%) elever i meritvärdeskategori EF	2,1	1,8	1,5	1,5	1,5	1,5	1,7

I tabellen ser man att det genomsnittliga meritvärdet för elever som antagits till högskoleförberedande program ökat över tid, från 254 för eleverna som började gymnasieskolan 2014 till 268 för eleverna som började gymnasieskolan 2020. Andelen elever med höga meritvärden, AB, har ökat över tid samtidigt som elever med låga meritvärden minskat.

Även elever som börjar yrkesprogram har över tid högre betyg från grundskolan

I tabellen visas hur grundskolebetygen för elever som gjort en direktövergång till yrkesprogram förändrats över tid.

Tabell 4. Betyg årskurs 9 för gruppen av elever som efter avslutad grundskola direkt påbörjar yrkesprogram hösten 2014–2020.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Antal elever som påbörjar yrkesprogram	26 252	25 030	26 368	26 241	28 247	28 336	29 702
Genomsnittligt meritvärde 17 ämnen	198	202	203	204	205	205	204
Andel (%) elever i meritvärdeskategori AB	0,9	1,2	1,5	1,7	1,9	1,9	2,1
Andel (%) elever i meritvärdeskategori BC	7,1	8,3	8,8	9,1	10,0	10,0	9,8
Andel (%) elever i meritvärdeskategori CD	25,0	26,2	27,3	28,3	28,6	29,1	27,9
Andel (%) elever i meritvärdeskategori DE	46,2	45,5	43,9	42,8	41,8	40,9	40,6
Andel (%) elever i meritvärdeskategori EF	20,8	18,9	18,5	18,1	17,7	18,2	19,6

I diagrammet ser man att det skett en liten ökning av det genomsnittliga meritvärdet över tid för elever som antagits till yrkesprogram, från 198 för eleverna som började gymnasieskolan 2014 till 204 för eleverna som började gymnasieskolan 2020. Andelen elever i kategori EF har varit ganska konstant över tid medan övriga grupper har ökat något, förutom gruppen DE, som minskat över tid.

Sammantaget har det genomsnittliga meritvärdet ökat från grundskolan år 2014–2020 för varje elevkull som gjort en direktövergång till både högskoleförberedande program och yrkesprogram. En större andel av eleverna fördelar sig högre upp i betygsstegen över tid. Från år 2018 och framåt verkar dock den generella ökningen av elever med bättre genomsnittligt meritvärdet än föregående år ha avstannat. Andelen elever i kategorin med de högsta betygen, AB, har dock fortsatt att öka både för högskoleförberedande program och yrkesprogram.

Programval, meritvärde och behörighet

I tabellen visas hur stor andel av eleverna som antagits till högskoleförberedande program och yrkesprogram som också kommit in på sitt förstahandsval av program i gymnasieskolan. Tabellen visar också gruppen av elever som inte återfinns på sitt förstahandsval.

Tabell 5. Elever som återfinns eller inte återfinns vid sitt förstahandsval av nationellt program.

Nationellt program 15:e oktober	Förstahandsval	Antal elever	Andel (%)	Genomsnittligt meritvärde
Högskoleförberedande	Samma program	57 097	92,2	266
Högskoleförberedande	Annat högskoleförberedande program	3 777	6,1	248
Högskoleförberedande	Yrkesprogram	861	1,4	217
Högskoleförberedande	Uppgift saknas eller introduktionsprogram	178	0,3	237
Totalt högskoleförberedande		61 913		264
Yrkesprogram	Samma program	22 680	86,4	207
Yrkesprogram	Annat yrkesprogram	1 636	6,2	181
Yrkesprogram	Högskoleförberedande program	1 661	6,3	203
Yrkesprogram	Uppgift saknas eller introduktionsprogram	264	1,0	159
Totalt yrkesprogram		26 241		204

Av de 88 200 eleverna är det drygt 90 procent av eleverna som antagits till det nationella program de i första hand har sökt. På högskoleförberedande program är det 92,2 procent av eleverna som antagits till det nationella program som var deras förstahandsval. Bland eleverna som sökte ett högskoleförberedande program i första hand är det 6,1 procent som antagits till ett annat högskoleförberedande program än de sökt.

På yrkesprogram är det 86,4 som antagits till det nationella program som var deras förstahandsval. Bland eleverna som sökte ett yrkesprogram i första hand är det 6,2 procent som antagits till ett annat yrkesprogram än de sökt.

Noterbart är dock att 6,3 procent av eleverna som antagits till ett yrkesprogram i första hand sökt ett högskoleförberedande program. Motsvarande andel som antagits till högskoleförberedande program men som i första hand velat gå ett yrkesprogram är 1,4 procent. Det visar att det finns ett större flöde av elever som vill över till högskoleförberedande program än i motsatt riktning, det vill säga från högskoleförberedande program till yrkesprogram.

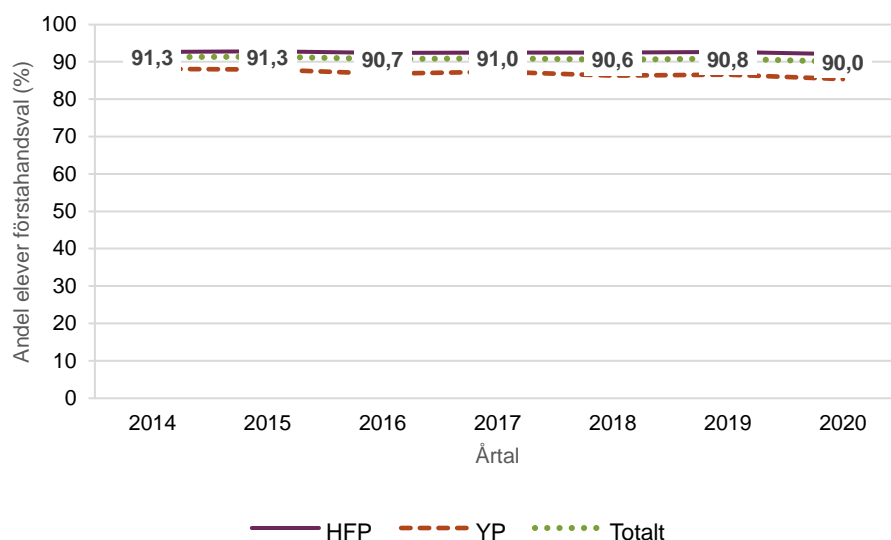
Generellt har gruppen elever som antas till sitt förstahandsval ett betydligt högre genomsnittligt meritvärde jämfört eleverna som inte får sitt förstahandsval tillgodosett. Undantaget finns bland gruppen elever som antagits till ett yrkesprogram men sökt högskoleförberedande program i första hand. Denna grupp har mycket snarlikt meritvärde, 203, jämfört med 207 för eleverna som i första hand sökt och antagits till sitt förstahandsval på yrkesprogram.

Varför eleverna inte antagits till sitt förstahandsval kan ha flera orsaker. De kan sakna behörighet till ett visst nationellt program, inte ha tillräckligt högt meritvärde i förhållande till andra elever som sökt samma nationella program, eller så kan det lokala programutbudet variera och skilja sig mellan olika kommuner och huvudmän, vilket påverkar antagningen.

9 av 10 elever har kommit in på sitt förstahandsval över tid

Diagrammet nedan visar hur andelen elever som antagits till sitt förstahandsval av program i gymnasieskolan varierat åren 2014–2020.

Diagram 6. Andel (procent) elever som påbörjat sitt förstahandsval inom högskoleförberedande program respektive yrkesprogram samt totalt.

Elever som har angivet specifikt nationellt program som förstahandsval och finns registrerat på samma nationella program 15 oktober.

Andelen elever som kommit in på sitt förstahandsval har i princip varit oförändrad under den här perioden, från 91,3 procent år 2014 till 90,0 år 2020. Omkring 10 procent av eleverna har antagits på ett annat program än sitt förstahandsval. För elever på högskoleförberedande program är det något mer vanligt att komma in på sitt förstahandsval jämfört med elever på yrkesprogrammen.

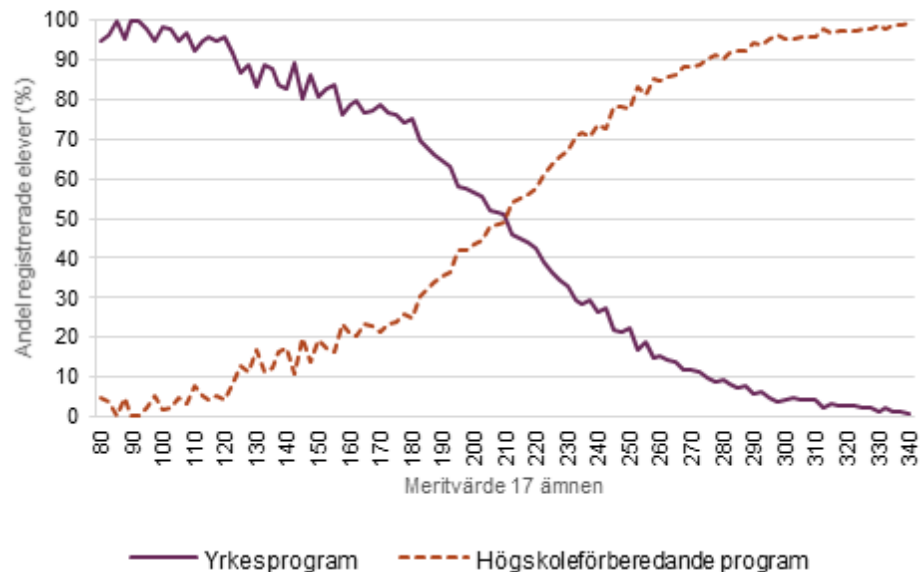
Vanligare att välja och antas till högskoleförberedande program vid högre meritvärden

För att vara behörig att söka till ett yrkesprogram krävs godkänt betyg i minst åtta ämnen vilket innebär ett meritvärde om lägst 80 poäng. För att vara behörig att

söka till ett högskoleförberedande program ska ytterligare fyra betyg vara godkända, vilket innebär minst tolv ämnen och ger ett meritvärde om lägst 120 poäng.

Diagrammet visar hur vanligt det är att elever antas till högskoleförberedande program respektive yrkesprogram utifrån en elevs genomsnittliga meritvärde från grundskolan.

Diagram 7. Andel (procent) elever som den 15:e oktober studerar vid högskoleförberedande respektive yrkesprogram bland elever med samma meritvärde från grundskolan.

I diagrammets x-axel har eleverna grupperats i meritvärdesgrupper beroende på vilket meritvärde eleverna har från grundskolan. På y-axeln visas hur stor andel av eleverna i varje meritvärdesgrupp som antagits antingen till ett högskoleförberedande program eller ett yrkesprogram. Varje meritvärdesgrupp summerar till 100 procent. Diagrammet visar följande:

- Ju lägre meritvärde en elev har, desto vanligare är det att eleven har antagits till ett yrkesprogram. Ju högre meritvärde eleven har, desto vanligare blir det att eleven har antagits till ett högskoleförberedande program.
- Vid meritvärdet 210 (genomsnittliga betyget D) finns en brytpunkt då hälften av eleverna antagits till yrkesprogram och hälften till ett högskoleförberedande program.

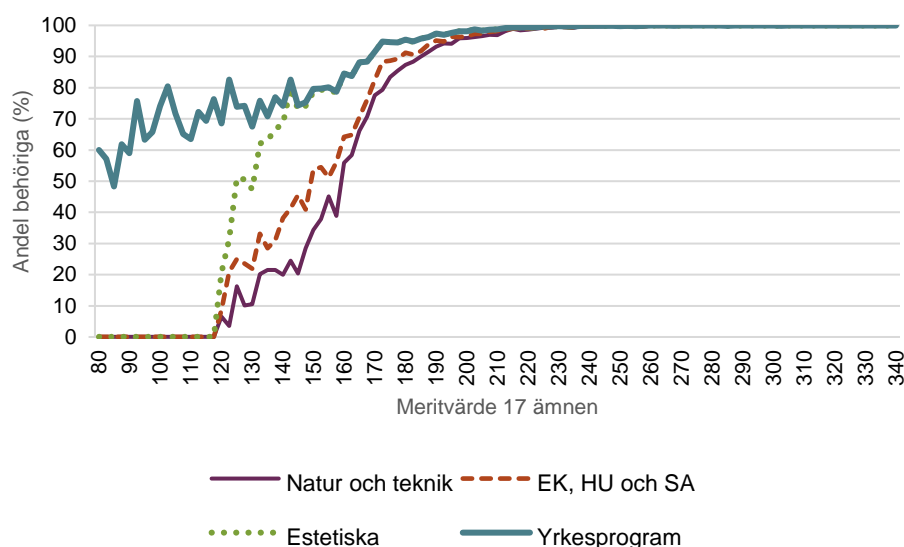
Läser man av fördelningen vid meritvärdet 255 – vilket motsvarar genomsnittliga betyget C – är andelen som antagits till högskoleförberedande program 80 procent och andelen som antagits till ett yrkesprogram 20 procent. Vid meritvärdet 170 – vilket motsvarar genomsnittliga betyget E – är andelen det omvända, då 80 procent har antagits till ett yrkesprogram och 20 procent till ett högskoleförberedande program.

Brytpunkten 210 då hälften av eleverna antas till ett yrkesprogram och hälften till ett högskoleförberedande program har varit förhållandevis konstant över tid.

Behörigheten till att söka nationella program varierar stort för elever med meritvärden 210 eller lägre

Vi har tidigare visat att på högskoleförberedande program har 92 procent av eleverna antagits till sitt förstahandsval, och på yrkesprogram har 86 procent av eleverna har antagits till sitt förhandsval. Vid lägre meritvärden än 210 tenderar eleverna att i högre grad att söka och bli antagna till yrkesprogram, och vid högre meritvärden än 210 växer andelen snabbt som väljer och antas till högskoleförberedande program. Meritvärdet avspeglar en elevs sammantagna betyg från grundskolan. Det finns också behörighetskrav som behöver vara uppfyllda för att en elev ska kunna antas till olika nationella program. För att bli behörig till gymnasieskolans nationella program krävs godkänt betyg i matematik, engelska och svenska alternativt svenska som andraspråk. Dessutom ska elever som söker till yrkesprogram ha godkänt betyg i fem ytterligare ämnen och till högskoleförberedande program nio ytterligare ämnen.¹³ Det skiljer också mellan olika högskoleförberedande program vilka ämnen som eleven behöver vara godkänd i för att bli behörig.¹⁴ I diagrammet nedan visas en koppling mellan meritvärden och hur stor andel av eleverna som är behöriga att söka olika kategorier av nationella program i de olika meritvärdesgrupperna.

Diagram 8. Andel (procent) behöriga till nationella program för elever som avslutat årskurs 9 våren 2017.

Diagrammet visar att behörigheten till att kunna söka både yrkesprogram och samtliga typer av högskoleförberedande gradvis stiger till att i princip omfatta 100 procent av eleverna, vilket infaller ungefär vid meritvärdet 210, som motsvarar

¹³ 16 kap. 29–34 §§ skollagen (2010:800).

¹⁴ För behörighet till ett yrkesprogram krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik och godkända betyg i minst fem andra ämnen. Det innebär att det krävs godkända betyg i sammanlagt åtta ämnen.

För behörighet till ett högskoleförberedande program krävs godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och godkända betyg i minst nio andra ämnen. Det innebär att det krävs godkända betyg i sammanlagt tolv ämnen. För ekonomiprogrammet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapsprogrammet ska fyra av de nio övriga godkända ämnena vara geografi, historia, samhällskunskap och religionskunskap. För naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet ska tre av de nio övriga godkända ämnena vara biologi, fysik och kemi. För estetiska programmet är de nio ämnena valfria.

det genomsnittliga betyget D. För att vara behörig att söka till ett yrkesprogram krävs ett meritvärde om lägst 80 poäng. I grupperna med elever med genomsnittliga meritvärden från 80 till 120 har omkring 75 procent av eleverna behörighet till att söka yrkesprogram, men i princip ingen har behörighet till högskoleförberedande program. Det är först vid meritvärden kring 120 som behörigheterna till de olika högskoleförberedande programmen samtidigt börjar öka, vilket även öppnar möjligheten för eleverna att söka och bli antagna till ett högskoleförberedande program. Det hänger ihop med att det krävs minst 120 i meritvärde för att vara behörig att söka ett högskoleförberedande program.

Noterbart är att meritvärdet 210, då samtliga elever i princip uppnått behörighet att söka samtliga typer av nationella program, sammanfaller med brytpunkten 210 då 50 procent eller fler elever väljer och antas till högskoleförberedande program. Således finns en grupp av elever som också är begränsade i sina betyg från grundskolan till att endast vara behöriga till att söka yrkesprogram, vilket vid sidan av meritvärdet förklarar varför det blir betydligt vanligare bland elever med meritvärden under 210 att antas till yrkesprogram.

Betyg i ämnena matematik, svenska och engelska från grundskolan

För att bli behörig till gymnasieskolans nationella program krävs godkänt betyg i matematik, engelska och svenska alternativt svenska som andraspråk. Dessutom ska elever som söker till yrkesprogram ha godkänt betyg i fem ytterligare ämnen och till högskoleförberedande program nio ytterligare ämnen.¹⁵ I detta avsnitt belyser vi därför fördelningar av betyg i främst ämnena matematik, engelska och svenska eftersom de är centrala för dem som gör en direktövergång från grundskolan till ett nationellt program. Vi kommer också kort att belysa betygsfördelningen i övriga ämnen.

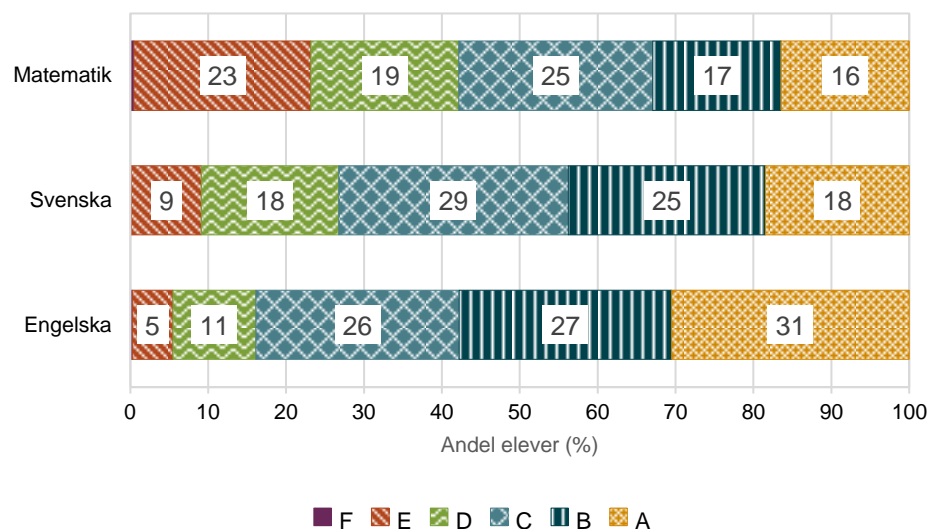
Matematik svårast följt av svenska och därefter engelska

I diagrammet visas fördelningen av betyg från grundskolan i matematik, engelska och svenska¹⁶ för elever som antagits till högskoleförberedande program i gymnasieskolan.

¹⁵ 16 kap. 29–34 §§ skollagen (2010:800). Dock medges möjligheten att i vissa fall göra undantag i ämnet engelska.

¹⁶ Elever som läser svenska som andraspråk ingår i redovisningen av svenska.

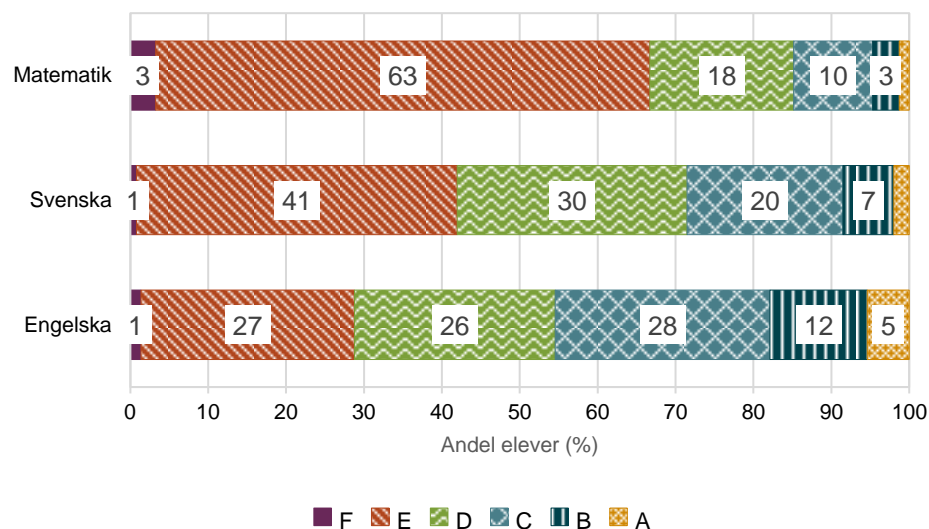
Diagram 9. Betygsfördelning från årskurs 9 i ämnena matematik, svenska och engelska för elever på högskoleförberedande program

Fördelningen av betyg i de tre ämnena som behövs för att bli behörig till nationella program visar att matematik är det ämne av de tre som eleverna generellt haft svårast att få högt betyg i. Därefter följer svenska och sedan engelska. Det är 42 procent av eleverna som har betyget E eller D i ämnet matematik medan motsvarande andelar i svenska är 27 procent och i engelska 16 procent. Noterbart är att 23 procent av eleverna som börjar på högskoleförberedande program har betyget E i matematik. Det är en mycket liten andel som har icke godkänt betyg, F, i något av ämnena efter att de avslutat årskurs 9. Dessa elever antas ha genomgått prövning för nytt betyg efter att ha gått i lovskola för att bli behöriga till nationella program.

I diagrammet nedan visas motsvarande fördelningen av betyg i matematik, engelska och svenska från grundskolan för elever som antagits till yrkesprogram i gymnasieskolan.

Diagram 10. Betygsfördelning från årskurs 9 i ämnena matematik, svenska och engelska för elever på yrkesprogram

Även för elever som börjat på yrkesprogram i gymnasieskolan är matematik det grundskoleämne som eleverna generellt haft svårast att få högt betyg i. Därefter följer svenska och sedan engelska.

Omkring 84 procent av eleverna har betyget F, E eller D i ämnet matematik medan motsvarande andelar i svenska är 72 procent och i engelska 54 procent. Jämfört med dem som går på högskoleförberedande program är det en något högre andel elever som har underkänt betyg i någon av dessa tre ämnen men som har läst upp betygen på lovskola och blivit antagna till ett nationellt program. I matematik är det 3 procent. Motsvarande siffra för engelska och svenska är 1 procent. På högskoleförberedande är andelen elever med underkända betyg mindre än 0,5 procent i dessa ämnen.

Det finns en möjlighet för en elev att bli antagen till ett nationellt program, utan att ha fått ett godkänt betyg engelska.¹⁷ Av de elever som har icke godkänt betyg (F) i engelska, men samtidigt har godkända betyg i de övriga undersökta ämnena samt i ytterligare minst 5 ämnen, har 40 procent kommit till Sverige inom de fyra senaste åren och ytterligare 27 procent är födda utomlands eller har båda föräldrarna som är födda utomlands.

Enskilda betyg i matematik, svenska och engelska i förhållande till det totala grundskolebetyget

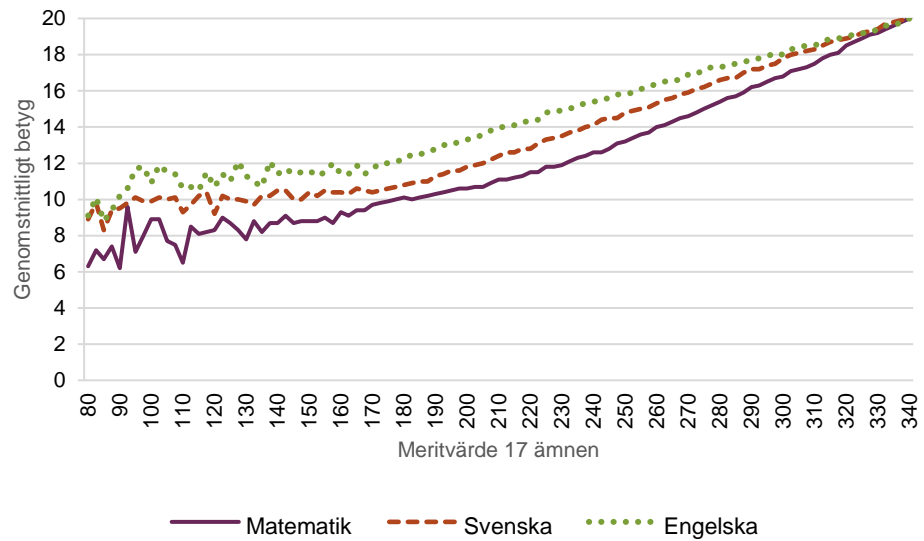
I diagrammet nedan visas elevens meritvärden från grundskolan på x-axeln och den genomsnittliga betygspoängen¹⁸ i de tre ämnena matematik, engelska och svenska¹⁹ på y-axeln.

¹⁷ 16 kap. 32 § skollagen

¹⁸ Elevens ämnesbetyg omvandlas till en betygspoäng A=20, B=17,5, C=15, D=12,5, E=10 och F=0

¹⁹ Elever som läser svenska som andraspråk ingår i redovisningen av svenska.

Diagram 11. Genomsnittlig betygspoäng i matematik, svenska och engelska årskurs 9 i grupper om elever med exakt samma meritvärde.

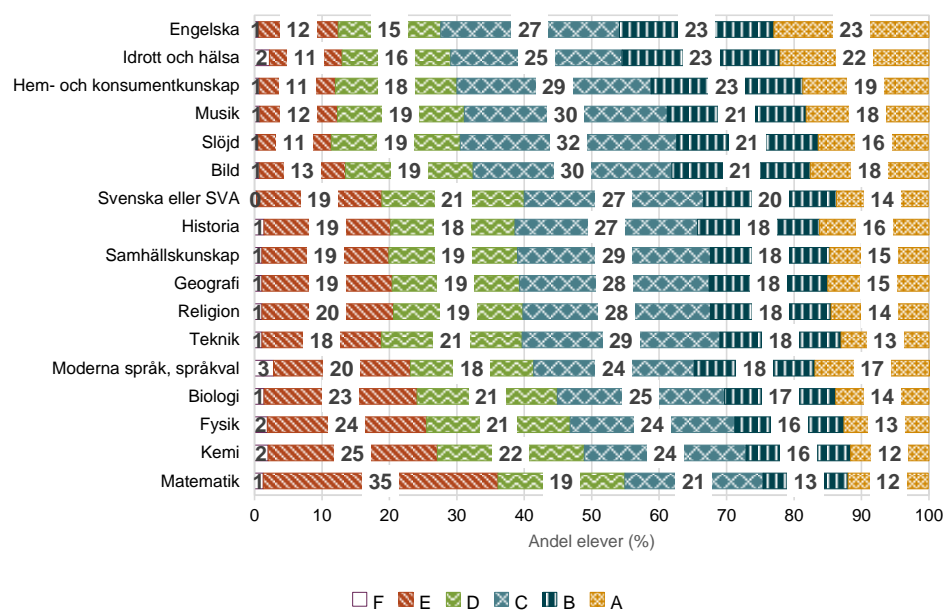
Diagrammet jämför varje ämnesbetyg i matematik, svenska respektive engelska med elevers sammantagna grundskolebetyg i samtliga ämnen, meritvärdet. Det visar att elever som har 240 i meritvärde har genomsnittlig betygspoäng 12,6 i matematik. Det kan beskrivas som att eleverna som har i genomsnitt betyget C i meritvärde har betyg D i matematik. Samma elever har genomsnittlig betygspoäng i svenska 14,1 och 14,4 i engelska vilket motsvarar betyg mellan D och C. Det kan sammanfattas som att betyget i matematik ofta är lägre än det genomsnittliga grundskolebetyget. Betygen i svenska och engelska sammanfaller ofta mer med elevers sammantagna grundskolebetyg.

Sammantaget finns ett tydligt mönster att matematik är det ämne från grundskolan där eleverna har svårast att få högt betyg i följt av svenska och sedan engelska. Det som skiljer är att det är en större andel elever som börjar på högskoleförberedande program som fördelar sig på de högre betygsstegen i matematik, engelska och svenska jämfört med elever som börjar på yrkesprogram.

Övriga ämnen

Diagrammet visar fördelningen av betyg i 17 grundskoleämnen för elever som gjort en direktövergång till gymnasieskolan från grundskolan. Det är 16 ämnen som är obligatoriska. Moderna språk som språkval är inte ett obligatoriskt ämne, men som omkring 85 procent av eleverna har fått betyg i. Betyg i moderna språk som språkval ger en elev ett meritvärde om 17 ämnen.

Diagram 12. Andel (procent) elever med betyg A-F per ämne i grundskolan årskurs 9.

Ämnena är sorterade utifrån den genomsnittliga betygspoängen i ämnet som eleverna hade i slutbetyg efter att ha avslutat årskurs 9. Högsta genomsnittliga betygspoängen återfinns i ämnena engelska respektive idrott och hälsa. Lägst betyg återfinns i ämnena fysik, kemi och främst matematik. Även om drygt 10 000 elever sammanlagt har underkänt i minst ett ämne när de söker in till gymnasieskolan så är det sammantaget en mycket liten andel av betygen som är underkända när man tittar på betygsfördelningen i varje enskilt ämne.²⁰ Moderna språk som språkval och idrott och hälsa är de ämnen som har störst andel icke godkända betyg, 3 procent respektive 2 procent. Svenska är det ämne som har minst andel underkända betyg, under 0,5 procent. Godkänt betyg i matematik, svenska och engelska behövs för att bli behörig till nationella program, därav att förhållandevis många elever kompletterar och läser in icke-godkända betyg i dessa ämnen i lovskola för att bli behöriga till nationella program.

Sammanfattande iakttagelser

I detta första avsnitt har vi främst intresserat oss för *vilka resultat har elever med sig från grundskolan som börjar gymnasieskolans nationella program?* Det här är de huvudsakliga resultaten.

- Eleverna som har lägre genomsnittligt meritvärde har i högre utsträckning påbörjat ett yrkesprogram medan elever som har högre meritvärden har påbörjat ett högskoleförberedande program.
- Vid meritvärdet 210, som motsvarar det genomsnittliga betyget D, finns en brytpunkt då hälften av eleverna antagits till yrkesprogram och hälften till ett

²⁰ I officiell statistik redovisas elever som har ej godkänt betyg i minst ett ämne att vara elever som har ej godkänt betyg F, streck (-) då underlag saknas, samt anpassad studiegång.

högskoleförberedande program. Behörigheten till att kunna söka både yrkesprogram och samtliga typer av högskoleförberedande program stiger gradvis till att i princip omfatta 100 procent av eleverna vid meritvärdet 210.

- Fördelningen av betyg i de tre ämnena som behövs för att bli behörig till nationella program visar att matematik är det ämne av de tre som eleverna generellt haft svårast att få högt betyg i. Därefter följer svenska och sedan engelska.
- Sammantaget finns ett tydligt mönster att matematik är det ämne från grundskolan där eleverna har svårast att få högt betyg i följt av svenska och sedan engelska. Det som skiljer är att det är en större andel elever som börjar på högskoleförberedande program som fördelar sig på de högre betygsstegen i matematik, engelska och svenska jämfört med elever som börjar på yrkesprogram.
- Det är drygt 90 procent av eleverna som påbörjat det nationella program de i första hand har sökt. På högskoleförberedande program är det 92,2 procent och på yrkesprogram är det 86,4 som påbörjat det nationella program som var deras förstahandsval. Drygt 6 procent som sökte högskoleförberedande respektive yrkesprogram i första hand har påbörjat ett annat högskoleförberedande respektive yrkesprogram.
- Det finns också en grupp elever som inte fått valet av programtyp tillgodosett. Bland eleverna som påbörjat ett yrkesprogram är det 6,3 procent som i första hand sökte ett högskoleförberedande program. Bland eleverna på högskoleförberedande program är det 1,4 procent som i första hand sökte ett yrkesprogram. Det visar att det finns ett större flöde av elever som vill över till högskoleförberedande program än i motsatt riktning, det vill säga från yrkesprogram till högskoleförberedande program.

Grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan

I det förra kapitlet undersökte vi främst vilka betyg eleverna har med sig från grundskolan när de gör en direktövergång till gymnasieskolans nationella program. I denna del av rapporten övergår vi till att redovisa vilken betydelse betygen från grundskolan har för resultaten i gymnasieskolan. Frågan som undersöks i detta kapitel är *om det finns elevgrupper med liknande resultat från grundskolan som lyckas olika bra i gymnasieskolan?*

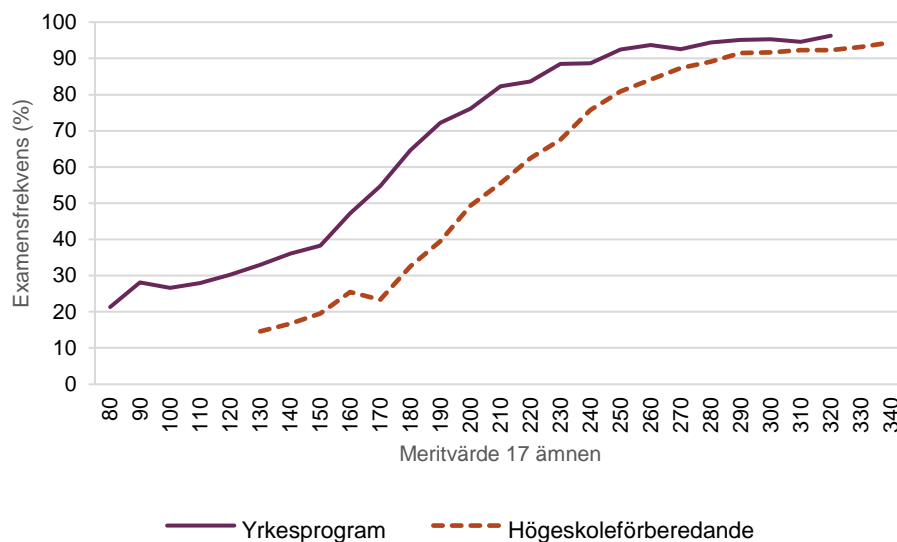
Vi har grupperat eleverna utifrån vilket *meritvärde* eleverna hade med sig från grundskolan och jämfört med hur stor andel som tagit *gymnasieexamen efter tre år*, även i texten kallat *examensfrekvensen*. Det genomsnittliga meritvärdet och andelen som tar examen efter tre år relateras också i analyserna till vilken *programtyp* eleverna antagits till – högskoleförberedande program eller yrkesprogram, samt *vilket nationellt program* eleverna antagits till. Till skillnad från grundskolan där elever i stort läser samma ämnen innebär programvalet i gymnasieskolan att elever läser olika sammansättningar av kurser. Examenskraven skiljer sig också beroende på om eleven läser ett högskoleförberedande program eller ett yrkesprogram, vilket behöver vägas in i analysen.²¹

Meritvärde, programval och examensfrekvens

I diagrammet visas hur stor andel av eleverna på yrkesprogram och högskoleförberedande som tagit examen i förhållande till vilket meritvärde eleverna hade med sig från grundskolan.

²¹ Vilka kurser som ska ingå i en högskoleförberedande examen återfinns i 16 kap. 26 och 28 §§ skollagen (2010:800) samt 8 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039). Vilka kurser som ska ingå i en yrkesexamen återfinns i 16 kap. 26–27 §§ skollagen (2010:800) samt 8 kap. 5–6 §§ gymnasieförordningen (2010:2039).

Diagram 13. Examensfrekvens efter tre år i gymnasieskola beroende på programval bland grupper av elever med samma meritvärde från grundskolan.

Elevernars meritvärde är kategoriserade i intervall om 10 meritvärdespoäng, så att meritvärde 71–80 visas som 80 i diagrammet.

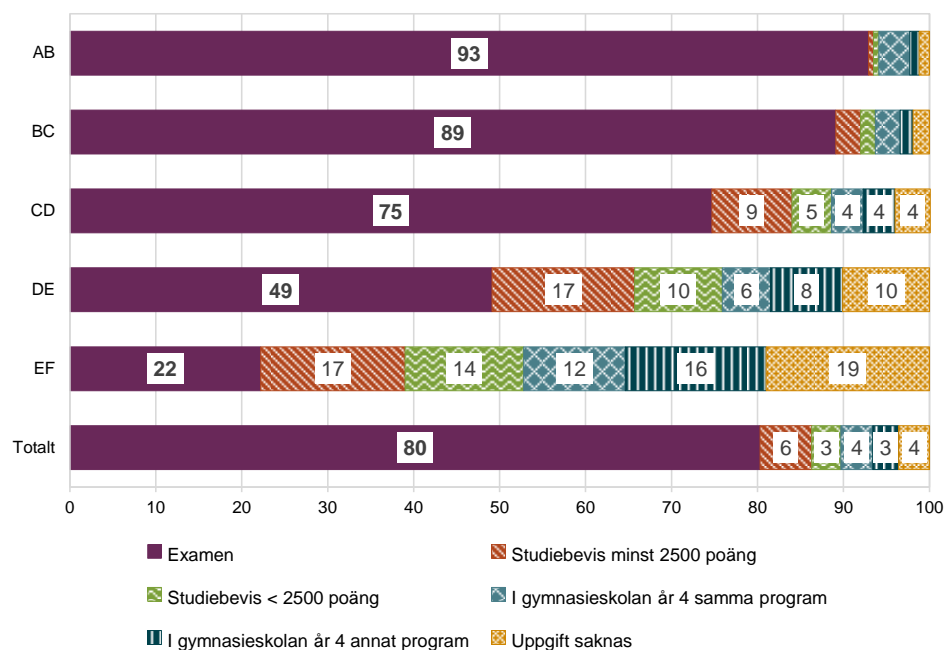
Diagrammet visar att på både yrkesprogram och högskoleförberedande program tar elever med höga meritvärden från grundskolan examen efter tre år i högre utsträckning jämfört med elever med låga meritvärden. Förutsättningarna som eleverna har med sig i form av meritvärdet från grundskolan har generellt stor betydelse för om eleven ska lyckas ta examen eller inte i gymnasieskolan. Ju högre meritvärde från grundskolan, desto högre är andelen elever som tar examen.

Det finns dock en betydande skillnad i examensfrekvens för elever med samma meritvärde från grundskolan beroende på om eleven gjort en övergång till ett högskoleförberedande program eller ett yrkesprogram. Vid lika meritvärde från grundskolan har elever på yrkesprogram betydligt högre examensfrekvens jämfört med elever som antagits till högskoleförberedande program. Det är först vid förhållandevis höga meritvärden kring 275, vilket motsvarar ett samlat betyg mellan C och B från grundskolan, som examensfrekvensen blir ungefär lika, kring 90 procent, för eleverna på de båda programtyperna. Speciellt bland elever med lite lägre meritvärden från grundskolan kan det vara upp till dubbelt så stor andel som tar examen bland elever på yrkesprogram jämfört motsvarande grupp på högskoleförberedande program.

Stor andel som inte tar examen bland gruppen elever med medelbetyg EF och DE på högskoleförberedande program.

För att tydliggöra skillnaden i examensfrekvens har eleverna delats in i olika grupper beroende på vilket meritvärde eleverna hade med sig från grundskolan.

Diagram 14. Examensfrekvens samt fördelning av gruppen som inte tar examen inom tre år bland elever som påbörjar högskoleförberedande program i kategorier efter meritvärde från grundskolan.

Av cirka 61 900 registrerade elever som påbörjat högskoleförberedande program är det totalt 80 procent som tagit examen inom tre år. Övriga 20 procent fördelar sig på 9 procent som efter tre år avslutat gymnasieskolan med ett studiebevis, 7 procent som förlängt studierna med ett fjärde år, och 4 procent av det totala elevantalet som det inte finns någon uppgift om. Bland gruppen utan uppgift finns elever som avbrutit sina gymnasiestudier.

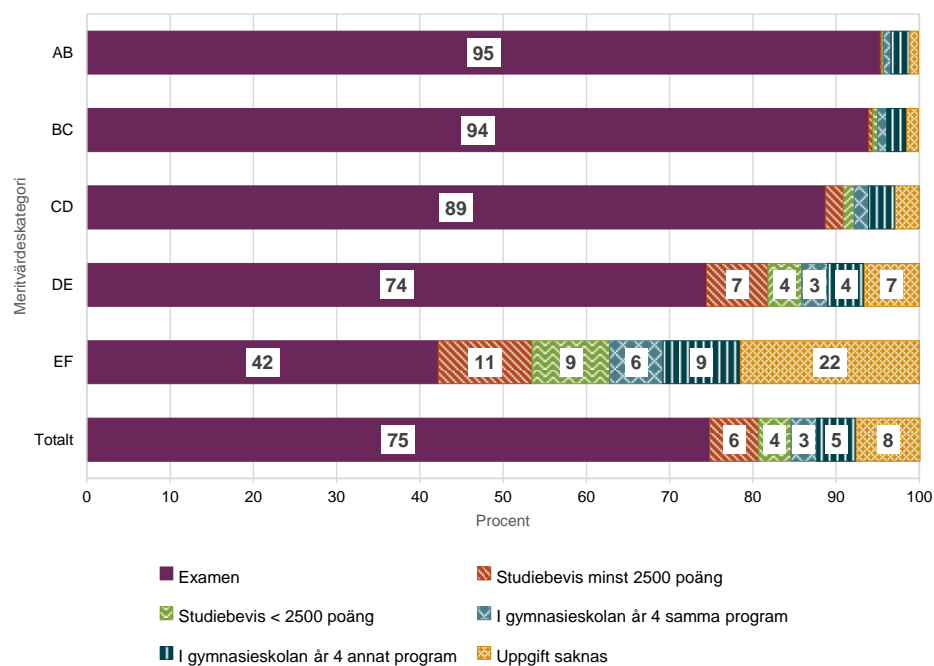
Det är stora skillnader i examensfrekvens beroende på vilket meritvärde eleverna hade med sig från grundskolan. I grupperna med de lägsta betygen från grundskolan, EF och DE, är det endast 22 respektive 49 procent som tagit gymnasieexamen efter tre år. Dessa grupper har den lägsta examensfrekvensen av de undersökta grupperna i denna studie, betydligt lägre än motsvarande grupper på yrkesprogram. I grupperna med grundskolebetygen EF och DE är det 31 respektive 27 procent av eleverna som avslutat med sina gymnasiestudier med ett studiebevis, varav knappt hälften av studiebevisen, 14 respektive 10 procent, är studiebevis där eleverna inte blivit betygsatta i kurser som motsvarar ett fullständigt nationellt program. Det är också lite vanligare i meritvärdesgrupperna EF och DE än i övriga grupper att elever förlängt studierna med ett fjärde år.

Av de 61 900 eleverna på högskoleförberedande program är det 8 200 eller 13 procent som återfinns i meritvärdesgrupperna DE och EF. Av de 8 200 eleverna är det 4 400 eller 54 procent som inte tagit examen inom tre år. Även om grupperna med grundskolebetygen EF och DE endast utgör 13 procent av eleverna på högskoleförberedande program bidrar grupperna med 38 procent av det sammanlagda antalet studiebevis från högskoleförberedande program.

På yrkesprogram klarar en betydande andel att ta examen även bland elever med låga meritvärden från grundskolan

Diagrammet visar examensfrekvensen på gymnasieskolan för elever på yrkesprogram. Eleverna har delats in i olika grupper beroende på vilket meritvärde eleverna hade med sig från grundskolan.

Diagram 15. Examensfrekvens samt fördelning av gruppen som inte ta examen inom tre år bland elever som påbörjar yrkesprogram i kategorier efter meritvärde från grundskolan.

Av de cirka 26 200 eleverna som börjat på yrkesprogram är det totalt 75 procent som tagit examen inom tre år, vilket är något lägre jämfört med högskoleförberedande program. Bland eleverna som inte tagit examen är det 10 procent som avslutat gymnasieskolan med ett studiebevis, 8 procent som förlängt studierna med ett fjärde år, och 8 procent av eleverna som det inte finns någon uppgift om. Bland gruppen utan uppgift finns elever som avbrutit sina gymnasiestudier.

Tittar man på grupperna med förhållandevis låga betyg från grundskolan, EF och DE är examensfrekvensen 42 respektive 74 procent på yrkesprogram, vilket är betydligt högre än motsvarande grupper på högskoleförberedande program.

Av de 26 200 eleverna på yrkesprogram är det 61 procent som samlas i meritvärdesgrupperna DE och EF. Dessa elever är cirka 16 000 till antalet varav 35 procent eller 5 600 inte tagit examen inom tre år. Noterbart är att det endast är examensfrekvensen i gruppen EF, 42 procent, som avviker negativt från den genomsnittliga examensfrekvensen 75 procent för yrkesprogrammen. I meritvärdesgruppen DE, som samlar den största gruppen elever på yrkesprogram, är examensfrekvensen 74 procent, vilket är i linje med den genomsnittliga examensfrekvensen på yrkesprogram.

Andelen med examen i de olika meritvärdesgrupperna har varit förhållandevis konstant över tid.

I tabellen nedan visas hur stor andel av eleverna över tid som tagit gymnasieexamen i de olika meritvärdesgrupperna på högskoleförberedande program och yrkesprogram.

Tabell 6. Andel (procent) med examen inom tre år bland direktövergångna 2014–2017 i kategorier efter programval och meritvärde från grundskolan.

Programval	Meritvärdeskategori	2014	2015	2016	2017
Högskoleförberedande	AB	91,7	92,8	92,3	92,9
Högskoleförberedande	BC	88,7	88,3	88,4	89,1
Högskoleförberedande	CD	76,1	75,1	74,1	74,7
Högskoleförberedande	DE	49,3	48,7	47,3	49,1
Högskoleförberedande	EF	21,9	21,2	22,0	22,3
Högskoleförberedande	Totalt	77,3	78,3	79,2	80,3
Yrkesprogram	AB	95,1	91,1	92,4	95,3
Yrkesprogram	BC	93,3	92,3	92,7	93,9
Yrkesprogram	CD	88,9	87,8	87,9	88,7
Yrkesprogram	DE	73,6	72,7	71,5	74,5
Yrkesprogram	EF	41,1	40,5	38,2	42,3
Yrkesprogram	Totalt	72,3	72,4	72,0	74,8

Bland elevkullarna som gjort en direktövergång till gymnasieskolan åren 2014–2017 har examensfrekvensen i de olika meritvärdesgrupperna varit förhållandevis stabila över tid, bland både elever som övergått till högskoleförberedande program och yrkesprogram. Bland eleverna med de högsta betygen från grundskolan, AB, har andelen med examen varit 90 procent eller mer över tid. Gruppen med förhållandevis låga betyg från grundskolan som börjar på högskoleförberedande program, elever med EF och DE, uppvisar ett mycket stabilt mönster med låg examensfrekvens. Mellan 21 och 22 procent av eleverna har tagit examen efter den förväntade studietiden tre år i gruppen EF, och 47–49 procent i gruppen DE. I motsvarande meritvärdesgrupper på yrkesprogram har examensfrekvensen också varit stabil, 41–42 procent i gruppen EF och 73–75 procent i gruppen DE. Meritvärdesgrupperna och examensfrekvensen för elevgruppen som började gymnasieskolan 2017 och studeras i denna rapport avviker således inte från mönstret över tid.

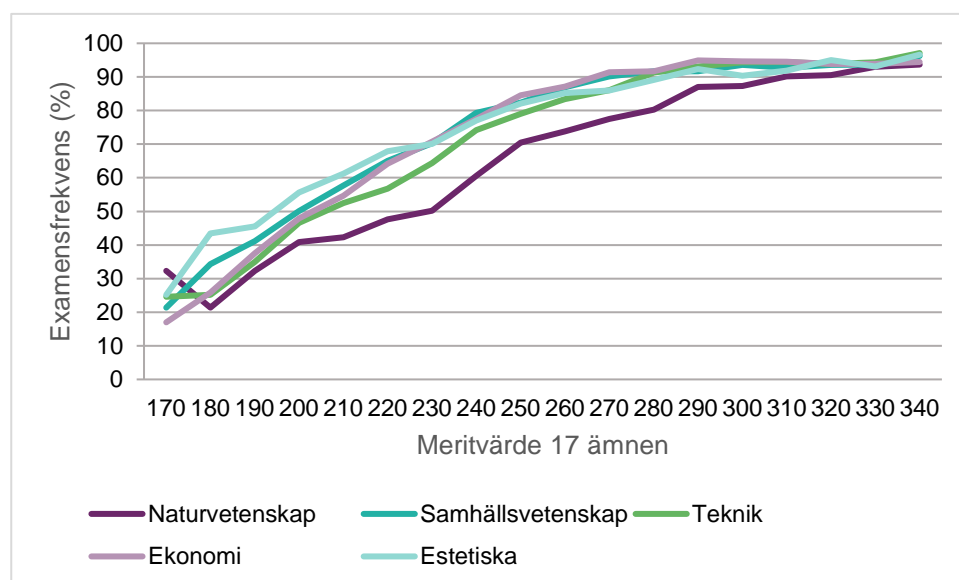
Fyra olika svåra spår på nationella program

I tidigare analyser har vi konstaterat att meritvärdet från grundskolan påverkar utfallet i gymnasieskolan. Analyserna har också visat att *valet av programtyp*, dvs om en elev väljer ett högskoleförberedande program eller ett yrkesprogram, påverkar utfallet, framför allt i grupperna med lägre meritvärden EF och DE. I detta avsnitt fördjupar vi kunskapen om hur examensfrekvensen skiljer sig mellan olika nationella program med hänsyn tagen till elevernas meritvärde från grundskolan.

Naturvetenskapsprogrammet sticker ut med lägst examensfrekvens i förhållande till meritvärdet

I diagrammet jämförs fem högskoleförberedande program och hur stor andel av eleverna som tagit examen efter tre år i förhållande till vilket meritvärde eleverna hade med sig från grundskolan.²²

Diagram 16. Examensfrekvens efter meritvärde och program bland elever som påbörjat högskoleförberedande program.

Elevernas meritvärde är kategoriserade i intervall om 10 meritvärdespoäng, så att meritvärde 171–180 visas som 180 i diagrammet.

Mönstret som framträder när man jämför elever med samma meritvärde är att elever som antagits till naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet genomgående har en lägre andel elever med examen jämfört med övriga högskoleförberedande program. Naturvetenskapsprogrammet sticker ut bland de högskoleförberedande programmen, där eleverna har en påtagligt lägre examensfrekvens i princip oavsett meritvärde från grundskolan jämfört med övriga högskoleförberedande program. Även teknikprogrammet har en lite lägre examensfrekvens jämfört med övriga högskoleförberedande program, speciellt i grupperna med meritvärden 260 eller under är examensfrekvensen genomgående

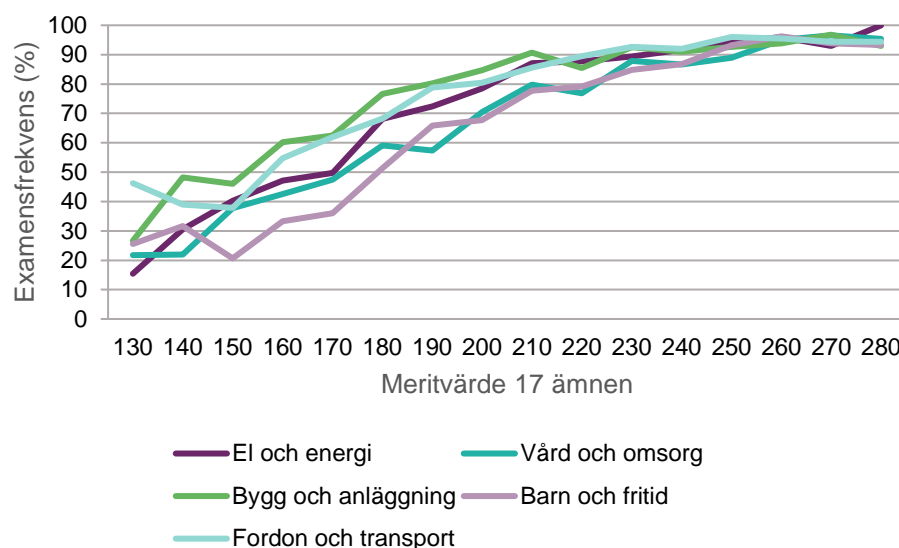
²² Humanistiska programmet har ett så litet antal elever som fördelas på varje meritvärdessteg att programmet inte är med i redovisningen i denna figur.

lägre jämfört med eleverna på samhällsvetenskapliga programmet, ekonomiprogrammet och estetiska programmet. En förklaring till dessa skillnader är att elever med lägre betyg i exempelvis matematik har svårare att klara de många matematikkurser som ofta läses av elever som går främst på naturvetenskapsprogrammet men också teknikprogrammet och som kan behövas för att få tillräckligt många godkända kurspoäng som krävs för examen. Analyser om enskilda betyg i matematik, engelska och svenska från grundskolan och deras påverkan på resultaten i gymnasieskolan finns i ett senare kapitel i denna rapport.

Mansdominerade yrkesprogram har generellt en högre examensfrekvens jämfört med övriga yrkesprogram givet meritvärdet från grundskolan

I diagrammet jämförs de fem yrkesprogram med flest antal elever och hur stor andel av eleverna som tagit examen efter tre år i förhållande till vilket genomsnittligt meritvärde eleverna hade med sig från grundskolan.

Diagram 17. Examensfrekvens efter meritvärde och program bland elever som påbörjat yrkesprogram.

Elevernas meritvärde är kategoriserade i intervall om 10 meritvärdespoäng, så att meritvärde 121–130 visas som 130 i diagrammet.

Mönstret som framträder när man jämför elever med samma meritvärde är att elever på de mansdominerande programmen bygg och anläggning, fordon och transport samt el och energi generellt har en lite högre examensfrekvens jämfört med eleverna på de kvinnodominerade programmen vård- och omsorg och barn- och fritid. En förklaring till dessa skillnader är att elever på vård- och omsorgsprogrammet och barn och fritidsprogrammet i betydligt högre utsträckning väljer att läsa in grundläggande behörighet jämfört med elever på de mansdominerande yrkesprogrammen. Den grundläggande behörigheten innebär att elever på yrkesprogram i likhet med samtliga elever på högskoleförberedande program behöver läsa ytterligare två kurser om 100 poäng i svenska, svenska 2, och 3 eller svenska som andraspråk 2 och 3 och samt en kurs i engelska om 100

poäng, engelska 6. Analyser om enskilda betyg i matematik, engelska och svenska från grundskolan och deras påverkan på resultaten i gymnasieskolan finns i ett senare kapitel i denna rapport.

Fyra olika svåra spår i gymnasieskolan, Yp 1, Yp 2, Hfp 1 och Hfp 2

Utifrån ovanstående iakttagelser av elevers meritvärde från grundskolan och examensfrekvens efter tre år på de olika nationella programmen har vi i kommande analyser valt att gruppera de nationella programmen i fyra olika spår – två programgrupper på yrkesprogram och två programgrupper på högskoleförberedande program. Den huvudsakliga grupperingen av de nationella programmen utgår från iakttagelser av examensfrekvens och meritvärdet från grundskolan. Det finns också andra aspekter som förenerar respektive skiljer programmen åt, som könsfördelning och skillnader i vilka kurser eleverna läser.

Yrkesprogram 1 (Yp 1): Denna grupp består av *el- och energiprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet, fordons- och transportprogrammet, industritekniska programmet samt VVS- och fastighetsprogrammet*. Dessa program utmärks av att män dominerar andelsmässigt. En stor andel av eleverna går direkt ut på arbetsmarknaden. Jämfört med övriga yrkesprogram är andelen elever med examen som läst in grundläggande högskolebehörighet förhållandevis låg, mellan 10 och 35 procent, beroende på program.²³

Yrkesprogram 2 (Yp 2): Denna grupp består av *barn- och fritidsprogrammet, handels- och administrationsprogrammet, hantverksprogrammet, hotell- och turismprogrammet, naturbruksprogrammet, restaurang- och livsmedelsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet*. Dessa program utmärks av att andelen kvinnor är större än män. Kopplingen till eftergymnasiala studier är tydligare jämfört med programmen i Yp 1, och andelen elever med examen som valt att läsa in en grundläggande behörighet på dessa yrkesprogram varierar mellan 30 och 65 procent, beroende på program.

Högskoleförberedande program 1 (Hfp 1): Denna grupp består av *ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapliga programmet*. På dessa program är andelen kvinnor högre jämfört med män. Andelen elever som läser fler än två matematikkurser är också begränsad, med undantag för ekonomiprogrammet.

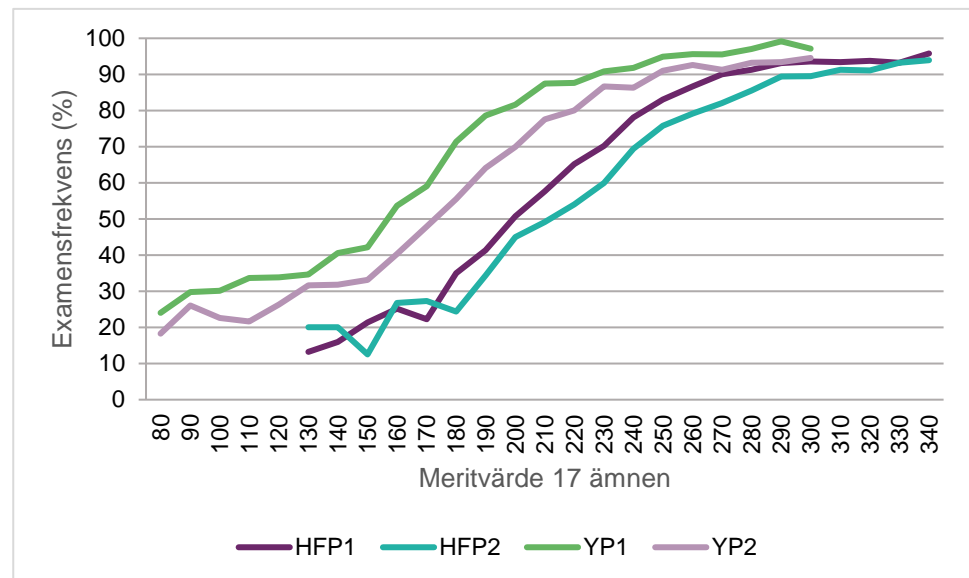
Högskoleförberedande program 2 (Hfp 2): Denna grupp består av *naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet*. Dessa två program skiljer sig något från övriga högskoleförberedande program då könsfördelningen är förhållandevis jämn på naturvetenskapsprogrammet,²⁴ och männen är i klar

²³ Indelningen av yrkesprogram i dessa båda programgrupper har även gjorts i rapporten *Lärningsutbildning i gymnasieskolan – kartläggning och undersökning* (Skolverket år 2021). Uppgifterna om hur stor andel av eleverna som tagit yrkesexamen och valt att läsa in grundläggande behörighet är tagna från statistikpublikationen *Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2020*, Dnr: 2020:1893, (Skolverket år 2020).

²⁴ Med en jämn könsfördelning menas i detta fall att andelen kvinnor eller män inte är högre än 60 procent och inte lägre än 40 procent. Även ekonomiprogrammet har en förhållandevis jämn könsfördelning.

majoritet på teknikprogrammet. Eleverna på dessa program läser tre kurser eller fler i matematik samt även kurser i fysik och kemi.

Diagram 18. Examensfrekvens i kategorier efter meritvärde och programval.

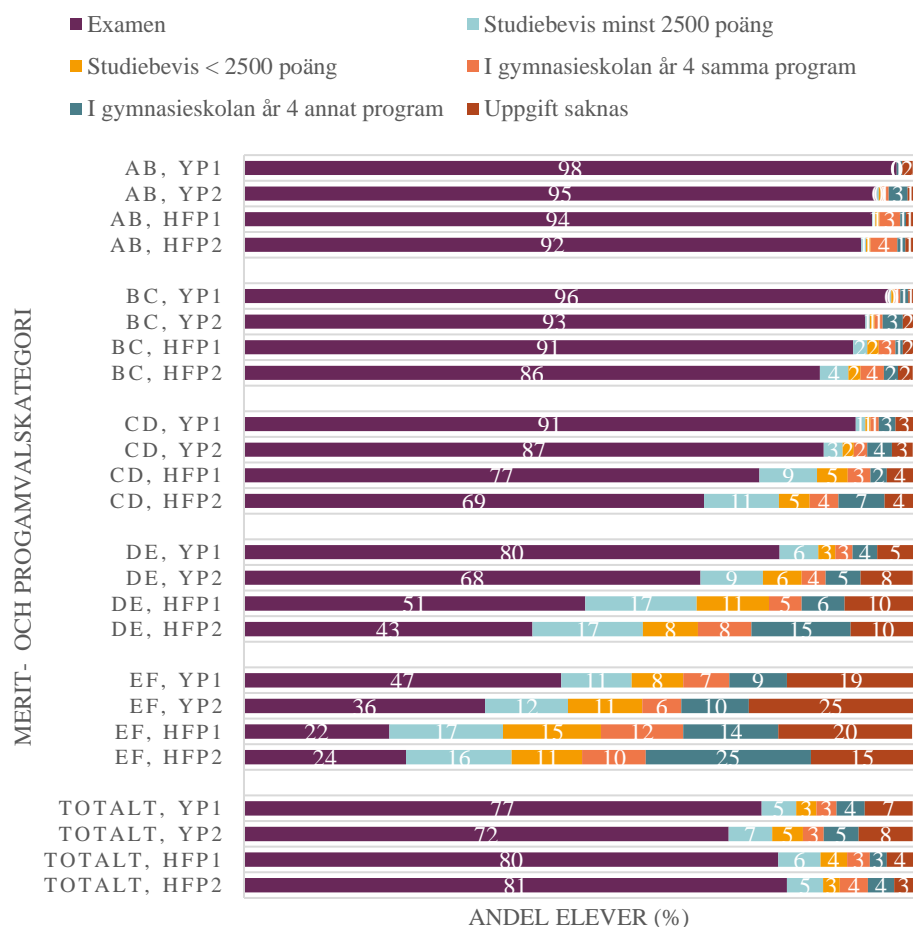

Elevernas meritvärde är kategoriserade i intervall om 10 meritvärdespoäng, så att meritvärde 71–80 visas som 80 i diagrammet.

Diagrammet visar att när man grupperar eleverna med samma meritvärden från grundskolan framträder tydliga skillnader i examensfrekvens mellan de fyra olika programspåren. För eleverna med lite högre betyg från grundskolan, kring 270 eller mer, har 80 procent eller fler av eleverna tagit examen inom tre år, oavsett vilket av de fyra programspåren eleverna antagits till. Ju lägre meritvärde eleverna har från grundskolan, desto större skillnader blir det i examensfrekvensen beroende på vilken programkategori eleverna antagits till.

Elever som antas till de mansdominerade programmen i Yp 1, programmen el och energi, fordon och transport, industritekniska, bygg och anläggning samt VVS och fastighet har högst examensfrekvens givet meritvärdet från grundskolan. Därefter följer de kvinnodominerade programmen Yp 2, där programmen barn- och fritid och vård- och omsorg ingår. På dessa program är det vanligare att läsa in behörighet till högskolestudier. Därefter följer elever som antagits till Hfp 1, ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapliga programmet. Lägst examensfrekvens utifrån meritvärdet från grundskolan har Hfp 2, elever som antagits till naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet.

Diagram 19. Examensfrekvens samt fördelning av gruppen som inte tar examen inom tre år i kategorier efter meritvärde och programval.

Grupperar man eleverna efter meritvärdet för de fyra olika spåren framträder ett tydligt mönster. I samtliga meritvärdesgrupper har elever som antagits till Yp 1 den högsta examensfrekvensen, följt av Yp 2. Därefter följer Hfp 1 och sedan Hfp 2. Skillnaderna i andelarna med examen inom tre år börjar bli tydliga i gruppen med meritvärdet CD och ökar sedan i de lägre meritvärdesgrupperna. I gruppen med meritvärdet DE är examensfrekvensen 80 procent på Yp 1 och 68 procent för Yp 2 medan den är 51 procent för Hfp 1 och 43 procent på Yp 2. I gruppen med de lägsta meritvärdena från grundskolan, EF, är examensfrekvensen 47 procent på Yp 1 och 36 procent på Yp 2. Motsvarande examensfrekvens på de högskoleförberedande programmen är 22 procent på Hfp 1 respektive 24 procent för Hfp 2.

För de elever som inte tar examen inom tre år är det vanligast inom de flesta meritvärdesgrupperna att avsluta gymnasieskolan med ett studiebevis. Mer än hälften av studiebevisen är studiebevis där eleven blivit betygsatt i kurser om 2 500 poäng, vilket visar att eleven läst ett fullständigt nationellt program. Andelen studiebevis ökar i omfattning ju lägre ned i meritvärdesgrupperna man kommer, vilket är förväntat då andelen elever med examen samtidigt minskar i dessa meritvärdesgrupper. Ju lägre i meritvärdesgrupperna man tittar, desto

vanligare blir också gruppen elever som förlänger studierna med ett fjärde år, varav ungefär hälften som återfinns fjärde året i gymnasieskolan har bytt till ett annat program än vad man ursprungligen började på. I alla meritvärdesgrupper finns också en andel elever som avbryter sina studier i förtid (uppgift saknas). Andelen är som störst i meritvärdesgrupperna DE och EF, där upp till 25 procent i gruppen EF avbrutit sina studier (Yp 2).

Elever som inte återfinns på sitt förstahandsval

Omkring 92 procent av eleverna har blivit antagna till sitt förstahandsval på högskoleförberedande program och 86 procent på yrkesprogram. I diagrammet nedan visas examensfrekvenserna för de olika grupperna.

Tabell 7. Andel (procent) elever med examen efter tre år som återfinns på sitt förstahandsval, elever som inte återfinns på sitt förstahandsval och genomsnittligt meritvärde.

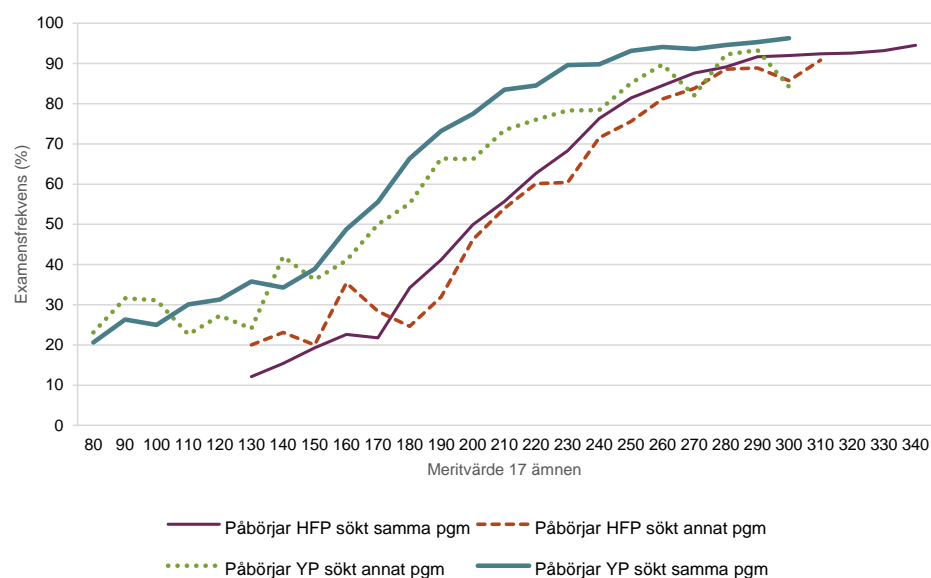
Gymnasieprogram 15:e oktober	Förstahandsval	Antal elever	Andel (%)	Genomsnittligt meritvärde	Andel (%) med examen
Högskoleförberedande	Samma program	57 097	92,2	266	81,3
Högskoleförberedande	Annat högskoleförberedande program	3 777	6,1	248	71,4
Högskoleförberedande	Yrkesprogram	861	1,4	217	57,3
Högskoleförberedande	Uppgift saknas eller introduktionsprogram	178	0,3	237	53,9
Totalt högskoleförberedande		61 913		264	80,3
Yrkesprogram	Samma program	22 680	86,4	207	76,9
Yrkesprogram	Annat yrkesprogram	1 636	6,2	181	61,6
Yrkesprogram	Högskoleförberedande program	1 661	6,3	203	63,8
Yrkesprogram	Uppgift saknas eller introduktionsprogram	264	1,0	159	48,9
Totalt yrkesprogram		26 241		204	74,8

Grupperna som kommit in på sitt förstahandsval på både högskoleförberedande program och yrkesprogram har högre examensfrekvens jämfört med grupperna som inte fått sitt förstahandsval tillgodosett. Det är dock utifrån tabellen svårt att se om det finns någon renodlat negativ effekt av att inte få sitt förstahandsval tillgodosett. Eleverna som inte kommit in på sitt förstahandsval har också har lägre genomsnittliga meritvärden från grundskolan jämfört övriga elever, vilket kan förklara den sämre examensfrekvensen.

Elever som inte kommer in på sitt förstahandsval har en något sämre examensfrekvens vid lika meritvärde från grundskolan

I diagrammet visas elever med samma meritvärden som kommit in respektive inte kommit in på sitt förhandsval.

Diagram 20. Examensfrekvens i kategorier efter meritvärde, förstahandsval och programval.

Elevernas meritvärde är kategoriserade i intervall om 10 meritvärdespoäng, så att meritvärde 71–80 visas som 80 i diagrammet.

Jämförelsen visar att det finns *en liten men negativ* effekt i form av lite lägre examensfrekvens för elever som inte kommit in på sitt förstahandsval av program. Skillnaden finns på både högskoleförberedande program och yrkesprogram. Denna jämförelse inkluderar inte den grupp som inte fått valet av *programtyp* tillgodosett, dvs de 6,7 procent som i första hand sökt ett högskoleförberedande program men blivit antagna till ett yrkesprogram och de 1,4 procent som i första hand sökt ett yrkesprogram men blivit antagna till ett högskoleförberedande program.

Den fördjupade statistiska modelleringen som finns i slutet av detta kapitel bekräftar också att det finns en liten men negativ effekt av att en elev inte antas på sitt förstahandsval, även när man tagit hänsyn till elevernas meritvärde och programval.

Kön, migrationsbakgrund och föräldrars utbildningsnivå

Tidigare i denna rapport har vi konstaterat att en elevs meritvärde från grundskolan har stor betydelse för sannolikheten att ta examen. Även programvalet har stor betydelse. Det gäller främst elevgrupper som har meritvärden upp till 212,5 vilket motsvarar genomsnittsbetyget D från grundskolan. Studien har visat att bland elever som antagits till högskoleförberedande program är examensfrekvensen låg bland elevgrupperna med meritvärden upp till 212,5 jämfört med elever med samma meritvärden från grundskolan som antas till yrkesprogram.

I denna del av rapporten undersöker vi huruvida bakgrundsfaktorerna *föräldrars utbildningsnivå, migrationsbakgrund* och *kön* inverkar på examensfrekvensen i gymnasieskolan med hänsyn tagen till elevernas programval och genomsnittliga meritvärden från grundskolan.²⁵

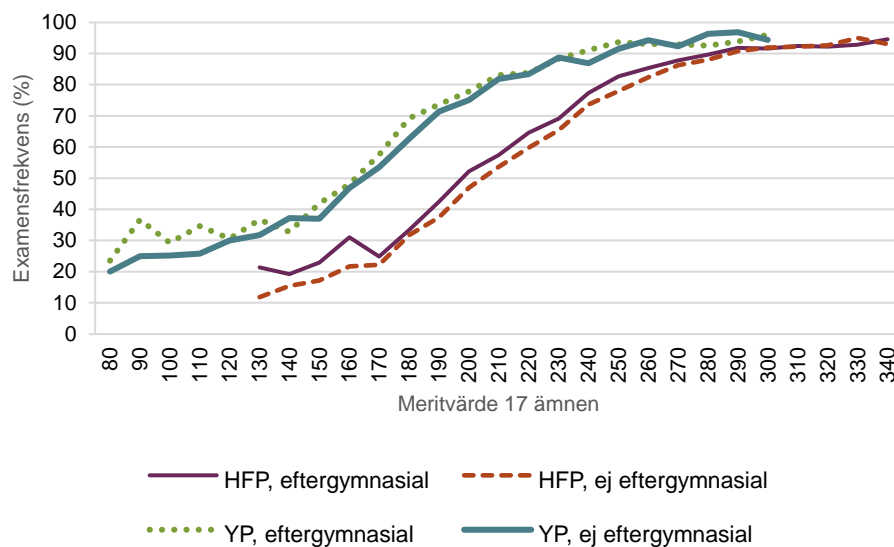
Föräldrars utbildningsnivå har viss betydelse för examen för elever på högskoleförberedande program, men inte på yrkesprogram

I diagrammet nedan visas skillnader i examensfrekvens, uppdelat efter elevens slutbetyg från årskurs 9, respektive programval och föräldrars utbildningsnivå. Även i denna bild framgår en klar skillnad mellan elever med snarlika meritvärden från grundskolan som påbörjar högskoleförberedande respektive yrkesprogram, där examensfrekvensen är högre på yrkesprogrammen jämfört med högskoleförberedande, oavsett om elevens föräldrar har eftergymnasial utbildning eller inte.²⁶

²⁵ Det beror till stor del på att det samlade betyget från grundskolan, meritvärdet, samvarierar med elevernas socioekonomiska bakgrund.

²⁶ För cirka 20 elever saknas uppgift om föräldrars utbildningsnivå, dessa ingår i kategorin "ej eftergymnasial".

Diagram 21. Examensfrekvens i kategorier efter meritvärde, programval och föräldrars utbildningsnivå

Elevernars meritvärde är kategoriserade i intervall om 10 meritvärdespoäng, så att meritvärde 71–80 visas som 80 i diagrammet

Meritvärdet från grundskolan har den största påverkan för sannolikheten om en elev ska ta examen. Inom gruppen av elever som antagits till högskoleförberedande program framträder dock en något högre examensfrekvens bland elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning. Den något högre examensfrekvensen bland elever vars föräldrar har eftergymnasial utbildning gäller främst gruppen av elever på högskoleförberedande program med meritvärde under 255, vilket motsvarar genomsnittsbetyg C eller lägre från grundskolan. Effekten är förhållandevis systematisk, i form av att elever vars föräldrar saknar eftergymnasial utbildning har omkring fem procentenheter lägre examensfrekvens i förhållande till sitt meritvärde.

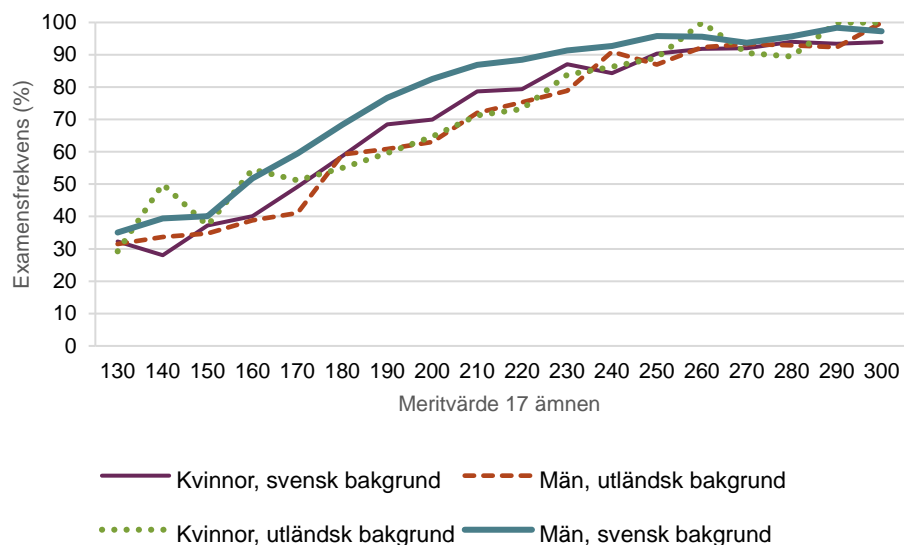
För eleverna som har höga slutbetyg från grundskolan är skillnaderna i examensfrekvens ytterst marginell, eller obefintlig. På högskoleförberedande ökar sannolikheten att ta examen bland elever med högutbildade föräldrar i elevgrupperna som har låga eller medelbetyg med sig från grundskolan. För elever som lämnat årskurs 9 med höga slutbetyg finns ingen sådan effekt.

Inom gruppen av elever som antagits till yrkesprogram verkar sannolikheten att ta gymnasieexamen påverkas endast marginellt av föräldrars olika utbildningsbakgrund.

Kön och migrationsbakgrund bland elever som påbörjar yrkesprogram – svenska män presterar över sitt meritvärde

I diagrammet visas skillnader i examensfrekvens bland elever som antagits på yrkesprogram. Skillnaderna avser elever fördelade efter *kön*, *migrationsbakgrund* och elevens meritvärde från årskurs 9. Diagrammet visar inte vilket yrkesprogram eleverna läst på.

Diagram 22. Examensfrekvens i kategorier efter meritvärde, kön och migrationsbakgrund bland elever som påbörjat yrkesprogram.

Elevernas meritvärde är kategoriserade i intervall om 10 meritvärdespoäng, så att meritvärde 121–130 visas som 130 i diagrammet.

Kvinnor och män med utländsk bakgrund som påbörjar yrkesprogram har generellt en lägre examensfrekvens i förhållande till sitt meritvärde från grundskolan jämfört med grupperna med kvinnor och män som har svensk bakgrund. Högst examensfrekvens i förhållande till meritvärdet har män med svensk bakgrund som påbörjar yrkesprogram.

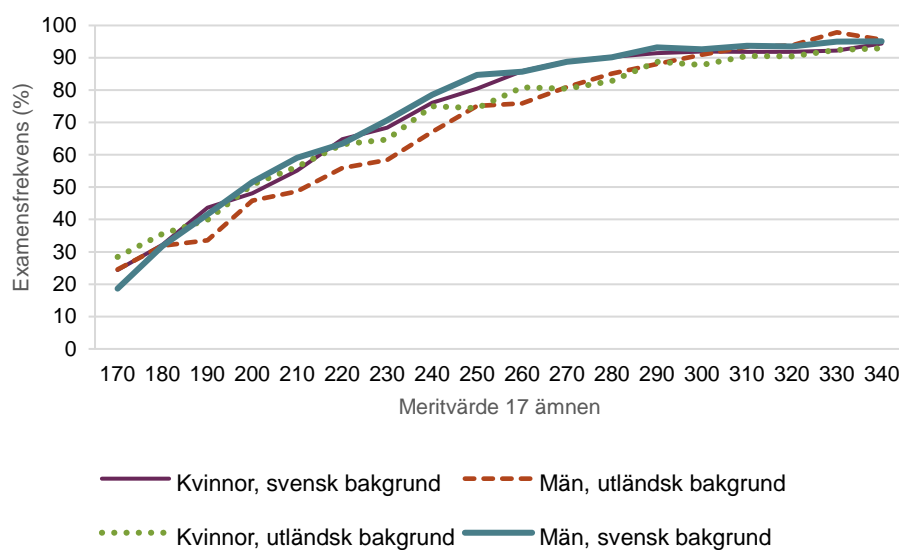
Examensfrekvensen är strax över 70 procent för en elev med utländsk bakgrund och meritvärde omkring 210, vilket motsvarar ett genomsnittligt betyg D i årskurs 9. Motsvarande examensfrekvens för en manlig elev med svensk bakgrund uppgår till nästan 90 procent. Däremellan befinner sig motsvarande examensfrekvens, cirka 80 procent, för en kvinnlig elev med svensk bakgrund.

Kön och migrationsbakgrund bland elever som påbörjar högskoleförberedande program

I diagrammet visas skillnader i examensfrekvens bland elever som antagits på högskoleförberedande program. Skillnaderna avser elever fördelade efter *kön*, *migrationsbakgrund* och elevens meritvärde från årskurs 9. Diagrammet visar inte vilket högskoleförberedande program eleverna läst på.

Det finns vissa skillnader mellan grupperna, framför allt genom att kvinnor och män med svensk bakgrund och förhållandevis låga meritvärden har en något bättre examensfrekvens jämfört med män med utländsk bakgrund och motsvarande meritvärde från grundskolan.

Diagram 23. Examensfrekvens i kategorier efter meritvärde, kön och migrationsbakgrund för elever som påbörjat högskoleförberedande program.

Elevernas meritvärde är kategoriserade i intervall om 10 meritvärdespoäng, så att meritvärde 171–180 visas som 180 i diagrammet.

Examensfrekvensen för en elev som påbörjar högskoleförberedande program med meritvärde omkring 255, vilket motsvarar ett genomsnittligt betyg C från grundskolan, varierar beroende på kön och migrationsbakgrund. Bland kvinnor och män med svensk bakgrund är examensfrekvensen över 85 procent, medan motsvarande examensfrekvens för män med utländsk bakgrund är omkring 75 procent.

Liknande skillnader gäller även bland elever med meritvärde omkring 210, vilket motsvarar ett genomsnittligt betyg D vid avslutad grundskolan. I detta fall är examensfrekvensen bland kvinnor och män med svensk bakgrund omkring 60 procent, medan examensfrekvensen bland män med utländsk bakgrund är lägre, omkring 50 procent.

Fördjupad analys av hur olika faktorer påverkar examen

Tidigare i denna del av rapporten har vi i huvudsak gjort deskriptiva analyser som visat på följande:

- Meritvärdet från grundskolan påverkar examensfrekvensen. Ju högre meritvärde från grundskolan desto större andel av eleverna tar examen efter tre år.
- Programvalet blir viktigt för examensfrekvensen, speciellt vid lägre meritvärden. Elever med samma meritvärden från grundskolan som antas till yrkesprogram har i princip alltid högre examensfrekvens än elever som antas till högskoleförberedande program.
- Givet meritvärdet har kvinnor och män med utländsk bakgrund en något lägre examensfrekvens jämfört med gruppen kvinnor och män med svensk bakgrund. Män med svensk bakgrund på yrkesprogram har den högsta examensfrekvensen, givet meritvärdet.
- Det finns en liten negativ effekt av att inte komma in på sitt förstahandsval av program.

Den deskriptiva statistiken tar dock inte hänsyn till många samverkande faktorer samtidigt. Skillnader i examensfrekvensen mellan kvinnor och män i examensfrekvens skulle exempelvis kunna förklaras av deras programval. För att fördjupa förståelsen av olika faktors betydelse har vi som komplement gjort en multivariat analys. I denna analys görs en bedömning av hur mycket varje faktor påverkar en elevs sannolikhet att ta examen i gymnasieskolan.

I tabellen redovisas oddskvoter som mäter den ökade risken att inte ta gymnasieexamen inom tre år i förhållande till valda referensgrupper. Förklarande variabler utgörs av elevers programval och meritvärden från grundskolan, i kombination med föräldrars utbildningsnivå, elevens migrationsbakgrund och kön. Ju högre oddskvoter som redovisas, desto större bedöms den relativa risken att inte ta gymnasieexamen inom tre år.

Vi har återigen valt att dela in yrkesprogrammen i två grupper, där Yp 1 avser el och energi, fordon och transport, industritekniska, bygg och anläggning samt VVS och fastighet, medan Yp 2 avser övriga yrkesprogram. Hfp 2 avser de högskoleförberedande programmen naturvetenskap och teknik, medan Hfp 1 avser övriga högskoleförberedande program. Oddskvoter och skattade risker för respektive sammanvägd referensgrupp har beräknats med hjälp av fyra separata logistiska regressionsanalyser, en för vardera programspår.²⁷

²⁷ Den skattade absoluta risken att inte erhålla examen för den sammanvägda referensgruppen på Yp 1 är 1,6 procent.

Tabell 8. Oddskvoter i förhållande till valda referensgrupper för sannolikheten att inte erhålla gymnasieexamen inom tre år per programspår eleven varit registrerad 15:e oktober 2017 i förhållande till grundskolebetyg, sökt förstahandsval, och elevens bakgrund.

	Yp 1	Yp 2	Hfp 1	Hfp 2
Meritvärdeskategori				
AB	1,0	3,4	3,5	3,8
BC	1,7	4,4	5,3	7,5
CD	4,4	8,5	14,9	21,8
DE	11,9	24,4	44,9	60,1
EF	49,7	87,6	161,7	135,3
Kön och migrationsbakgrund				
Man, svensk bakgrund	1,0	1,0	1,0	1,0
Kvinna, svensk bakgrund	2,1	1,0	1,1	1,5
Man, utländsk bakgrund	1,9	1,4	1,6	1,4
Kvinna, utländsk bakgrund	1,9	1,0	1,2	1,6
Föräldrars utbildningsnivå				
Eftergymnasial	1,0	1,0	1,0	1,0
Förgymnasial	1,1	1,1	1,2	1,2
Elevers förstahandsval				
Samma program	1,0	1,0	1,0	1,0
Samma programspår, annat program	1,2	1,5	1,2	1,4
Annat programspår	1,8	1,6	1,4	1,5

Valda referensgrupper har värdet 1,0 och är markerade med fetstil.

Tabellen visar oddskvoter som mäter risken att inte erhålla gymnasieexamen inom tre år med hänsyn till de olika faktorerna meritvärde, programval, kön och migrationsbakgrund, föräldrarnas utbildningsnivå och elevens förstahandsval. Ju högre tal, desto större risk att inte erhålla examen. I huvudsak kan man dra följande slutsatser utifrån redovisade oddskvoter:

- Valet av programspår har stor betydelse i förhållande till meritvärdet för om en elev tar eller inte tar examen. Skillnaderna är som störst inom de lägre meritvärdeskategorierna. Risken att inte erhålla examen i förhållande till meritvärdet ökar i allmänhet från vänster till höger i tabellen, det vill säga

med lägst risk att inte ta examen i förhållande till sin meritvärdeskategori för elever på Yp 1 följt av Yp 2, därefter följt av Hfp 1 och Hfp 2.²⁸

- Kön och migrationsbakgrund har en viss förklaring till huruvida eleverna tar eller inte tar examen. Modellerna ger män med svensk bakgrund en något bättre chans att lyckas i förhållande till sitt meritvärde framför allt på Yp 1, men även på Hfp 2. Det är nationella program som är mansdominerande och visar att kvinnor har jämförelsevis svårare att uppnå examen. På Yp 2 och Hfp 1 ger modellerna män med utländsk bakgrund en något sämre chans att lyckas i förhållande till sin meritvärdeskategori.
- Modellerna ger sammantaget små effekter av föräldrars utbildningsnivå i förhållande till övriga förklarande variabler.
- Huruvida eleven får möjlighet att påbörja sitt förstahandsval av gymnasieprogram tycks ha viss betydelse för examensfrekvensen. Särskilt elever som antagits till ett annat programspår jämfört med förstahandsvalet löper något högre risk att inte erhålla examen inom avsedd studietakt jämfört med andra elever inom programspåret.

Modellen bekräftar således att valet av programspår har en betydande påverkan även med hänsyn tagen till övriga variabler, som exempelvis meritvärdet från grundskolan, kön, etc. Modellen bekräftar också att främst män med svensk bakgrund på yrkesprogram har en något högre sannolikhet att ta examen jämfört med kvinnor med svensk bakgrund, och kvinnor och män med utländsk bakgrund. Denna skillnad kan inte förklaras av skillnader i meritvärden och programval etc. Slutligen bekräftar också modellen att det finns en liten men förhöjd risk att inte ta examen för elever som inte får sitt förstahandsval tillgodosett, givet samma meritvärde, programval etc.

Sammanfattande iakttagelser

Frågan som undersöks i följande avsnitt är huruvida det finns *elevgrupper med liknande resultat från grundskolan som lyckas olika bra i gymnasieskolan*? I korthet visar analyserna på följande resultat.

- Generellt är det en större andel elever som tar examen inom tre år ju högre meritvärde eleverna har med sig från grundskolan. Det gäller oavsett om eleverna läser på högskoleförberedande program eller yrkesprogram.
- Programvalet har *stor* betydelse för om en elev ska ta examen, speciellt gäller det för elever med lite lägre meritvärden från gymnasieskolan. Vid hänsyn tagen till meritvärdet från grundskolan är andelen med examen på yrkesprogram nästan alltid högre än för elever med motsvarande meritvärde som går högskoleförberedande program. Det krävs högre betyg från

²⁸ Den lägsta betygskategorin EF avviker något från mönstret vad gäller de högskoleförberedande programmen. Endast 190 elever i betygskategorin EF påbörjade Hfp 2, medan 745 elever i betygskategorin EF påbörjade Hfp 1. Motsvarande antal för yrkesprogrammen är 2 612 elever för Yp 1, respektive 2 138 elever för Yp 2.

grundskolan för elever som går på högskoleförberedande program för att nå samma examensfrekvens som elever som går på yrkesprogram.

- Störst skillnader återfinns för elever med meritvärden i grupperna EF och DE. Endast 22 respektive 49 procent av eleverna som går högskoleförberedande program tar examen från dessa grupper. På yrkesprogram är det 42 procent respektive 74 procent av eleverna med EF och DE från grundskolan som tar yrkesexamen inom tre år.
- Det finns skillnader i examensfrekvens för olika typer av nationella program givet samma grundskolebetyg. Det finns även skillnader i examensutfall i mellan kvinnor och män med svensk eller utländsk bakgrund. Män med svensk bakgrund som går på mansdominerande yrkesprogram som *el- och energiprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet, fordons- och transportprogrammet, industritekniska programmet samt VVS- och fastighetsprogrammet* har högst examensfrekvens givet meritvärdet från grundskolan. Kvinnor och elever med utländsk bakgrund har lite lägre examensfrekvens på dessa program, givet meritvärdet från grundskolan.²⁹
- Därefter följer de mer kvinnodominerade yrkesprogrammen *barn- och fritidsprogrammet, handels- och administrationsprogrammet, hantverksprogrammet, hotell- och turismprogrammet, naturbruksprogrammet, restaurang- och livsmedelsprogrammet samt vård och omsorgsprogrammet*. Här är det ingen skillnad mellan kvinnor och män medan män med utländsk bakgrund har lägre examensfrekvens.
- Därefter följer de högskoleförberedande programmen som ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapliga programmet. Även här har män med utländsk bakgrund lägre examensfrekvens jämfört med övriga grupper.
- Lägst examensfrekvens utifrån meritvärdet från grundskolan har elever som går på högskoleförberedande programmen *naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet*. På dessa program har kvinnorna lägre examensfrekvens jämfört med männen.
- Eleverna som kommit in på sitt förstahandsval har högre examensfrekvens på både högskoleförberedande program och yrkesprogram jämfört med dem som inte fått sitt förstahandsval tillgodosett. Dessa elever har också högre genomsnittliga meritvärden från grundskolan jämfört med dem som ej kommit in på sitt förstahandsval. Vid kontroll för övriga faktorer kvarstår dock att det finns en *liten* men negativ effekt av att inte få sitt förstahandsval tillgodosett.

²⁹ Kvinnor som gör ett otraditionellt val, till exempel genom att välja mansdominerade program som bygg- och anläggningsprogrammet har ofta en lägre examensfrekvens jämfört med männen på dessa program. En förklaring till att kvinnorna har lägre examensfrekvens på de mansdominerade yrkesprogrammen är att de i högre utsträckning än männen byter till ett annat program, får ett studiebevis i stället för examen eller avbryter sina studier i förtid. Se exempelvis Sveriges officiella statistik, betyg och studieresultat i gymnasieskolan, tabell 3. www.skolverket.se

- Sammantaget har föräldrarnas utbildningsnivå generellt en liten betydelse för examensfrekvensen i gymnasieskolan i förhållande till andra förklarande variabler som elevernas meritvärde från grundskolan och programvalet.³⁰

³⁰ Det beror till stor del på att det samlade betyget från grundskolan, meritvärdet, samvarierar med elevernas socioekonomiska bakgrund. Om man inte tar hänsyn till elevernas meritvärde från grundskolan i rapportens analyser skulle betydelsen av den socioekonomiska bakgrunden få ett betydligt större genomslag för om eleven tar examen i gymnasieskolan.

Ämnesbetygens påverkan på resultaten i gymnasieskolan

Tidigare i rapporten har vi undersökt frågan om det finns elever med liknande resultat från grundskolan som lyckas olika bra i gymnasieskolan. Analyserna har framför allt utgått från det genomsnittliga meritvärdet, programvalet och bakgrundsfaktorer som kön och migrationsbakgrund.

I denna del av rapporten fokuserar vi på frågan huruvida det finns *ämnen i grundskolan som har större påverkan än andra på elevernas resultat i gymnasieskolan?*

Utgångspunkten för analysen är grundskolebetyget i årskurs 9 i ämnena svenska³¹, engelska och matematik och betygets påverkan på resultaten i gymnasieskolan. Utfallsmåttet vi använder oss av är fortsatt andelen med gymnasieexamen. I detta avsnitt använder vi oss också av *resultatet i första kursen i svenska, engelska och matematik* som utfallsmått i gymnasieskolan. Utöver deskriptiva analyser har vi också kompletterat med en statistisk modellering som gör reda för vilken inverkan enskilda ämnesbetyg i grundskolan har för gymnasieresultaten i förhållande till andra faktorer som det genomsnittliga meritvärdet.

Grundskolebetyget E i svenska, engelska och matematik

På högskoleförberedande program är det 28 procent av de cirka 61 900 direktövergångna eleverna som har betyget E i något av ämnena matematik, engelska och svenska från grundskolan. På yrkesprogram är det 75 procent av de 26 200 direktövergångna eleverna som har betyget E i något av dessa ämnen.

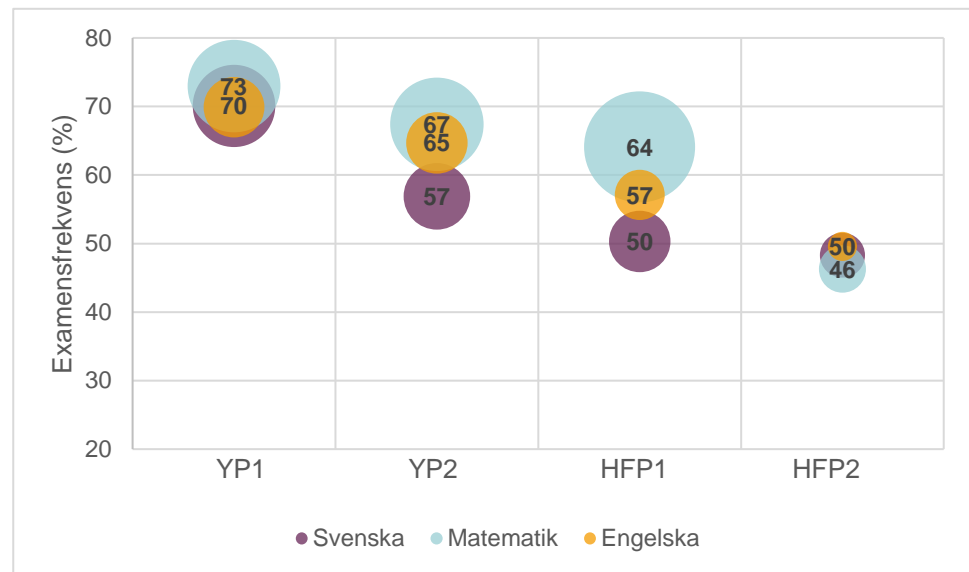
I diagrammet visas examensfrekvensen i gymnasieskolan för elever som avgått med betyget E från grundskolan i matematik, engelska och svenska.

Elevernas programval har delats upp i fyra olika spår, på samma vis som i föregående kapitel. De högskoleförberedande programmen består av Hfp 1 som består av ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapliga programmet. Hfp 2 består av naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet.

Yrkesprogrammen består av Yp1 som avser yrkesprogrammen bygg och anläggning, el och energi, fordon och transport, industritekniska samt VVS och fastighet. Yp 2 består av övriga yrkesprogram.

³¹ Elever som läser svenska som andraspråk ingår i redovisningen av svenska.

Diagram 24. Examensfrekvens för elever med slutbetyg E i matematik, svenska eller engelska från grundskolan, grupperat per ämne och programspår. Bubblans storlek avser motsvarande antal elever.

Det övergripande mönstret som diagrammet visar är att examensfrekvensen varierar stort, 46–73 procent, för elever med betyget E i matematik, svenska eller engelska från grundskolan. Elever med betyget E från grundskolan får det betydligt tuffare att klara gymnasieexamen på högskoleförberedande program jämfört med elever som antagits till yrkesprogram.

Lägst examensfrekvens i jämförelsen, mellan 46–50 procent, har de elever som påbörjar de högskoleförberedande programmen naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet (Hfp 2) med slutbetyg E i matematik, engelska eller svenska, varav betyget E i matematik från grundskolan är förknippat med allra lägst examensfrekvens. Till antalet utgör dessa elever med betyg E de minsta elevgrupperna i den aktuella sammanställningen, bestående av vardera omkring 1 000–2 000 elever.³²

På de övriga högskoleförberedande programmen ekonomiprogrammet, estetiska programmet, humanistiska programmet och samhällsvetenskapsprogrammet (Hfp 1) är examensfrekvensen 64 procent för gruppen elever med slutbetyget E i matematik, vilket är cirka 20 procentenheter högre än gruppen som väljer naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet med E-betyg från grundskolan. Denna grupp utgör den till antalet största gruppen, bestående av cirka 12 000 elever.

Högst examensfrekvens i sammanställningen, 73 procent, har de elever med slutbetyget E i matematik som börjar på yrkesprogrammen bygg och anläggning, el och energi, fordon och transport, industritekniska samt VVS och fastighet (Yp 1). Examensfrekvensen för elever på övriga yrkesprogram (Yp 2) med betyget E i

³² Kategorierna är inte uteslutande, dvs en elev som har E i matematik kan också förekomma gruppen med E i betyg i svenska eller engelska från grundskolan.

matematik är 67 procent. Tillsammans utgör dessa båda E-grupper på yrkesprogram den största gruppen elever i den aktuella sammanställningen, och består av omkring 17 000 elever.

Elever med slutbetyget E i engelska, svenska eller matematik som påbörjar Yp 1, som innefattar bygg och anläggning, el och energi, fordon och transport, industritekniska samt VVS och fastighet, har genomgående en förhållandevis god examensfrekvens, omkring 70 procent.

Betyget E i matematik från grundskolan rustar elever dåligt för naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet

Sammantaget visar diagrammet att ämnesbetyget E i svenska, engelska och matematik från grundskolan gör eleverna olika väl förberedda beroende på vilket program eleverna antas till i gymnasieskolan. Betyget E i matematik från grundskolan innebär att eleverna är dåligt förberedda om de väljer naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet medan de elever som väljer yrkesprogram med E i matematik generellt är väl förberedda, vid jämförelse av examensfrekvensen i gymnasieskolan.

Betyget E från grundskolan i svenska eller engelska gör också eleverna som väljer högskoleförberedande lite mindre benägna att ta examen, oavsett vilket program eleverna antas till, jämfört med elever som väljer yrkesprogram.

Elever med betyget F som kompletterat betyg på lovskola

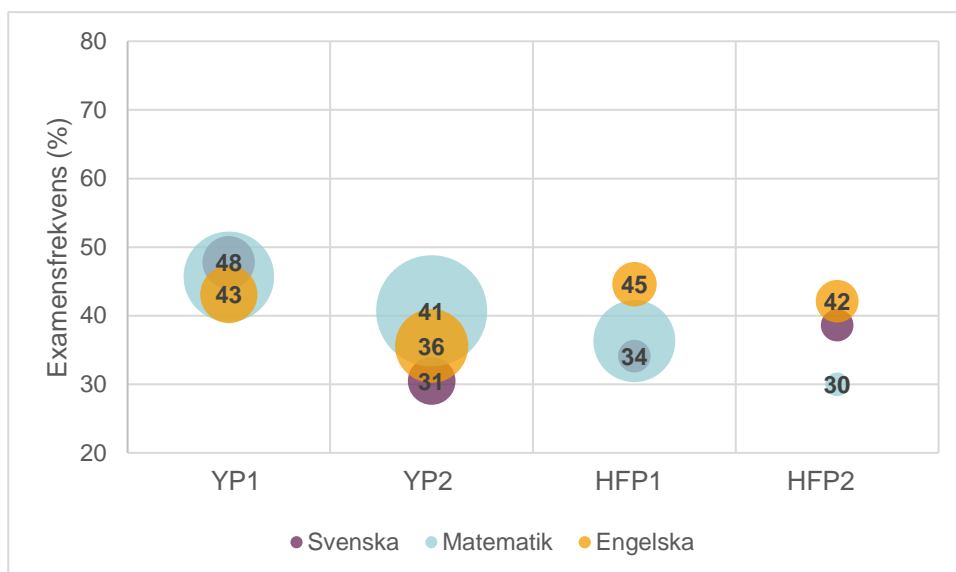
På högskoleförberedande program är det 1 procent av de cirka 61 900 direktövergångna eleverna som har betyget F i något av ämnena matematik, engelska eller svenska från grundskolan. På yrkesprogrammen är det 5 procent av de cirka 26 200 direktövergångna eleverna som har betyget F i motsvarande ämnen.

Det som skiljer eleverna som gjort en direktövergång med betyget F i något av ämnena svenska, engelska och matematik från eleverna med betygen E som redovisats i det tidigare diagrammet, är att eleverna med betyget F antas ha kompletterat dessa på lovskola innan de antagits till gymnasieskolans nationella program, då det krävs godkänt betyg för att antas till ett nationellt program. Det finns dock en undantagsbestämmelse som gör det möjligt att anta elever till nationella program med ett underkänt betyg i engelska.³³

I diagrammet visas examensfrekvensen i gymnasieskolan för elever som avgått med betyget F från grundskolan i ämnena matematik, engelska och svenska. I likhet med förra diagrammet är programvalet i gymnasieskolan indelat i fyra olika spår.

³³ Skolverket har i insamlingen av elever som börjar nationellt program i gymnasieskolan ingen uppgift om elever har antagits till ett nationellt program med icke godkänt betyg i engelska.

Diagram 25. Examensfrekvens för elever med slutbetyg F i matematik, svenska eller engelska från grundskolan, grupperat per ämne och programspår. Bubblans storlek avser motsvarande antal elever.

Eleverna som lämnat årskurs 9 med underkänt betyg något av ämnena svenska, engelska eller matematik har en examensfrekvens som varierar mellan 30 och 48 procent beroende på vilket program de antagits till. Det kan jämföras med examensfrekvensen för eleverna med betyget E som varierade mellan 46 och 73 procent. Att gå ut grundskolan med betyget F i svenska, engelska eller matematik och sedan komplettera på lovskola innebär generellt en sämre examensfrekvens jämfört med eleverna med betyget E från grundskolan.

Elever med underkänt betyg i matematik, svenska eller engelska som påbörjar det första programspåret på yrkesprogram, bygg och anläggning, el och energi, fordon och transport, industritekniska samt VVS och fastighet (Yp 1), har genomgående något bättre examensfrekvens, omkring 45 procent, jämfört med övriga grupper.

Störst, drygt 500 individer, är gruppen av elever med betyget F i matematik som påbörjar det andra spåret på yrkesprogram (Yp 2). Examensfrekvensen inom gruppen är drygt 40 procent, vilket kan jämföras med något lägre examensfrekvenser bland de cirka 300 elever med F i matematik som påbörjar högskoleförberedande program.

Endast ett dussintal elever har påbörjat de högskoleförberedande programmen naturvetenskap och teknik (Hfp 2) efter att ha fått underkänt slutbetyg i matematik. Även elevgrupperna med underkänt slutbetyg i svenska är förhållandevis små.

Generellt gäller för eleverna med F precis som för eleverna med betyget E från grundskolan att elever som börjar på högskoleförberedande programmen generellt har en lite lägre examensfrekvens jämfört med elever som antas till yrkesprogram.

Grundskolebetygets påverkan på gymnasieskolans första kurser i matematik, svenska och engelska

Analyserna av ämnesbetygen har hittills visat att betyget E från grundskolan i matematik, svenska och engelska innebär en mycket varierande examensfrekvens, 46–73 procent, beroende på om vilket programval elever gör i gymnasieskolan. Elever som antas till programmen bygg och anläggning, el och energi, fordon och transport, industritekniska samt VVS och fastighet med betyget E i svenska, engelska och matematik har en förhållandevis god examensfrekvens, kring 70 procent. Examensfrekvensen för elever med betyget E som antas till högskoleförberedande program är avsevärt lägre, varav elever som antas till naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet har en examensfrekvens under 50 procent.

Vi vet dock inte med säkerhet om *betyget i ett enskilt ämne* från grundskolan har en påverkan vid sidan av *meritvärdet* och *programvalet*, som vi vet har en betydande påverkan på examensfrekvensen i gymnasieskolan. I detta avsnitt har vi därför också kompletterat med en multivariat analys som tar hänsyn till resultaten i *gymnasieskolans första kurser i matematik, engelska och svenska*. Syftet med att titta på utfallet i de första kurserna i engelska, svenska och matematik i gymnasieskolan och dess koppling till ämnesbetyget i årskurs 9 är att kurserna läses av samtliga elever i gymnasieskolan i förhållandevis nära anslutning till att eleverna lämnat årskurs 9. Genom detta förfarande kan man mer direkt knyta påverkan av betyget i ett ämne från årskurs 9 till utfallet i gymnasieskolans första kurs i ämnet.

Tabell 9. Oddskvoter för underkänt betyg i gymnasieskolans inledande kurser i matematik, svenska respektive engelska i förhållande till grundskolebetyg och programval.

	Matematik	Svenska	Engelska
Betyg matematik åk 9			
A, B eller C	1,0	1,0	1,0
D	2,9	1,1	1,0
E	12,1	1,4	1,2
F	16,0	0,9	1,1
Betyg svenska åk 9			
A, B eller C	1,0	1,0	1,0
D	1,0	1,2	1,1
E	1,2	2,0	1,6
F	1,1	2,6	1,0
Betyg engelska åk 9			
A, B eller C	1,0	1,0	1,0
D	1,0	0,8	1,7
E	1,2	0,9	6,6
F	0,9	0,7	24,8
Program			
Yrkesprogram BA, EE, FT, IN, VF	1,0	1,0	1,0
Yrkesprogram övriga	3,5	2,3	1,7
Högskoleförberedande program övriga	1,9	2,1	1,7
Naturvetenskap och teknik	2,0	1,6	1,9
Meritvärdeskategori			
AB	1,0	1,0	1,0
BC	1,5	2,3	1,4
CD	3,3	5,9	3,9
DE	9,9	24,5	11,1
EF	28,7	99,9	23,7

Valda referensgrupper har värdet 1,0 och är markerade med fetstil.

I tabellen redovisas oddskvoter som inom respektive kategorisering mäter den ökade risken i förhållande till den utpekade referensgruppen för att inte få godkänt i gymnasieskolans första kurser i matematik, engelska och svenska.

Oddsquoterna beräknas med sammantagen hänsyn till elevernas ämnesbetyg från grundskolan, elevernas meritvärden från grundskolan och elevernas programval. Ju högre tal, desto större risk att inte få godkänt på första kursen i gymnasieskolan.

I huvudsak visar den multivariata analysen följande:

- Betygen E och F i ämnena matematik eller engelska från grundskolan innebär en påtagligt förhöjd risk för att inte få godkänt betyg i gymnasieskolan första kurs i matematik (matematik 1) och första kurs i engelska, oavsett programval.
- Betyget E och F i svenska från grundskolan innebär en förhöjd risk att inte klara godkänt betyg i gymnasieskolans första kurs i svenska (svenska 1). Grundskolebetyget i svenska medför en risk, men inte en lika stor risk att inte klara godkänt i första gymnasiekursen som grundskolebetygen i matematik och engelska, oavsett programval.
- Ett lågt meritvärde från grundskolan, speciellt eleverna med EF (meritvärde 170 eller lägre) innebär en speciellt stor risk att inte klara första kurserna i svenska, engelska och matematik i gymnasieskolan. Men även elever med meritvärdet DE (170–212,5) från grundskolan har en risk att inte klara godkänt i första gymnasiekurserna.

Modellen bekräftar alltså att vid sidan av elevernas meritvärde finns en påverkan av ämnesbetyget i grundskolan i ämnena matematik, engelska och svenska som påverkar sannolikheten att klara *första kursen i gymnasieskolan* i motsvarande ämne. Modellen fångar inte upp att elever på exempelvis högskoleförberedande program dessutom kan få svårigheter att ta examen på grund av svårigheter i fortsättningskurserna i svenska, matematik samt gymnasiearbetet, som i många fall är nödvändiga för examen.

Sammanfattande iakttagelser

I denna del av rapporten har vi huvudsakligen fokuserat på frågan huruvida det finns *ämnen i grundskolan som har större påverkan än andra på elevernas resultat i gymnasieskolan?* Vi har specifikt undersökt elever som lämnat årskurs 9 med betyget E och F i ämnena matematik, engelska och svenska från grundskolan. Eleverna med betyget F antas ha kompletterat sina betyg på lovskola för att bli behöriga till nationella program. Analyserna av ämnesbetygen från grundskolan visar i huvudsak följande:

- Betyget E från grundskolan i matematik, svenska och engelska innebär en mycket varierande examensfrekvens, 46–73 procent, beroende på vilket program eleven antagits till i gymnasieskolan.
- Elever som antas till programmen bygg och anläggning, el och energi, fordon och transport, industritekniska samt VVS och fastighet med betyget E i

svenska, engelska och matematik har en förhållandevis god examensfrekvens, kring 70 procent.

- Examensfrekvensen för elever med betyget E som antagits till högskoleförberedande program är avsevärt lägre, varav elever som antas till naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet har en examensfrekvens under 50 procent.
- Eleverna som lämnat årskurs 9 med underkänt betyg, betyget F, i någon av ämnena svenska, engelska och matematik som antas kompletterat betygen på lovskola har en examensfrekvens som varierar mellan 30 och 48 procent beroende på vilket nationellt program de antagits till.

Vid sidan av utfallsmåttet gymnasieexamen har vi också undersökt sannolikheten för att klara godkänt betyg i gymnasieskolans *första kurs i matematik, svenska och engelska*.

- Betygen E och F i ämnena matematik och engelska från grundskolan innebär en påtagligt förhöjd risk för att inte klara godkänt betyg i gymnasieskolans första kurs i matematik (matematik 1) och första kurs i engelska (engelska 5), oavsett programval. Betyget E och F i svenska från grundskolan innebär också en förhöjd risk att inte klara första kursen i svenska, men risken är inte lika stor som för grundskolebetygen i matematik och engelska.

Skillnader i gymnasieutfall utifrån huvudmannatyp i grundskolan

I denna del av rapporten undersöker huruvida bakgrundsfaktorn *huvudman i grundskolan*, det vill säga om eleven gått i en grundskola som haft kommunal eller enskild huvudman, inverkar på sannolikheten att ta gymnasieexamen, med hänsyn tagen till elevernas genomsnittliga meritvärden från grundskolan. Vi undersöker först den stora variation som finns mellan elever som lämnat grundskolans olika huvudmän gällande *genomsnittligt meritvärde, programval till gymnasieskolan, elevernas migrationsbakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå*. I slutet av detta avsnitt presenteras också som komplement en fördjupning i form av en statistisk modell som försöker förklara i vilken utsträckning de olika variablerna som undersöks ovan sinsemellan påverkar sannolikheten för eleven att ta examen.

Stora variationer mellan huvudmän

Bland de cirka 88 200 eleverna som gjort en direktövergång från grundskolan till gymnasieskolan är det omkring 70 600 som fått ett slutbetyg i årskurs 9 från en kommunal huvudman och omkring 17 500 som fått ett slutbetyg från en enskild huvudman. I procent innebär det att omkring 80 procent av eleverna har fått ett slutbetyg från en offentlig huvudman och 20 procent från en enskild huvudman. Inom både offentliga huvudmän och enskilda huvudmän finns en stor variation gällande elevernas genomsnittliga meritvärde, vilka programval eleverna gör efter årskurs 9 till gymnasieskolan, samt i vilken utsträckning de tar examen efter tre år i gymnasieskolan.

Tabellen visar en rad som sammanfattar offentliga huvudmän totalt, och en rad som sammanfattar enskilda huvudmän totalt. De fyra största offentliga respektive enskilda huvudmännen redovisas också, samt även övriga offentliga respektive enskilda huvudmän, uppdelat i vardera två kategorier.³⁴

³⁴ Kategoriindelningen och måtten för de olika offentliga och enskilda huvudmännen som redovisas i tabellen bygger på en aggregering av många skolenheter. För enskilda skolenheter varierar de enskilda måtten i betydande grad, exempelvis hur stor andel elever som exempelvis tar examen eller som har utländsk bakgrund. Tabellens jämförelse utgår från de 88 154 elever som gjort en direktövergång till ett nationellt program, hösten 2017. Elever som slutfört grundskolan men inte gjort en direktövergång till ett nationellt program hösten 2017, exempelvis elever som övergår till introduktionsprogram, redovisas således inte i jämförelserna mellan huvudmän.

Tabell 10. Jämförelse av huvudmän med elever i årskurs 9 som gjort en direktövergång till nationella program, hösten 2017.

Huvudman	Antal elever	Genomsnittligt meritvärde	Andel (%) Examensfrekvens	Andel (%) som väljer Hfp	Andel (%) med utländsk bakgrund	Andel (%) föräldrar utan eftergymn utbildning
Uppsala kommun	1 259	249	77	74	23	37
Malmö kommun	1 709	250	74	82	48	45
Göteborgs kommun	2 550	246	79	79	31	39
Stockholms kommun	4 873	265	77	87	30	32
Offentlig, 1–100 elever	6 759	232	79	51	14	57
Övriga offentliga	53 492	242	79	67	18	44
Offentliga huvudmän totalt	70 642	243	79	68	20	44
Vittraskolorna	544	257	70	77	35	44
Pysslingen	1 144	256	78	76	17	35
Kunskapsskolan	2 134	265	80	81	14	31
Internationella Engelska skolan	2 891	275	77	90	36	27
Enskild, 1–20 elever	1 799	245	68	71	28	39
Övriga enskilda	9 000	257	79	80	17	31
Enskilda huvudmän totalt	17 512	260	78	81	22	32

Examensfrekvensen efter tre år i gymnasieskolan är mycket snarlik, 79 procent för elever som fått slutbetyg i årskurs 9 från en offentlig huvudman och 78 procent för elever som fått ett slutbetyg från en enskild huvudman. Andelen elever som tar gymnasieexamen varierar mellan 74 och 79 procent för elever från offentliga huvudmän, och mellan 68 och 79 procent för elever från enskilda huvudmän.

Det *genomsnittliga meritvärdet* som eleverna lämnar grundskolan med är generellt högre för elever från enskilda huvudmän, 260, jämfört med 243 för elever från offentliga huvudmän. Även här finns en förhållandevis stor variation mellan olika huvudmän inom grupperna. För offentliga huvudmän med 1 till 100 elever är det genomsnittliga meritvärdet 232, och för och små enskilda huvudmän med 1 till 20 elever är meritvärdet 245. Högst meritvärden från grundskolan från offentliga huvudmän har elever som gått i Stockholms kommun, 265, och högst meritvärde för elever från enskilda huvudmän återfinns bland elever från Internationella Engelska skolan, 275.

Gällande *programval till gymnasieskolan* är det vanligare att välja högskoleförberedande program bland elever som kommer från enskilda huvudmän jämfört med elever som kommer från offentliga huvudmän. 81 procent

av eleverna som lämnar årskurs 9 från en enskild huvudman går till högskoleförberedande program, jämfört med 68 procent bland elever som lämnar årskurs 9 från en offentlig huvudman. Även här finns stora variationer mellan olika huvudmän, men generellt gäller sambandet att ju högre genomsnittliga meritvärden eleverna har, desto vanligare är det att välja högskoleförberedande program.

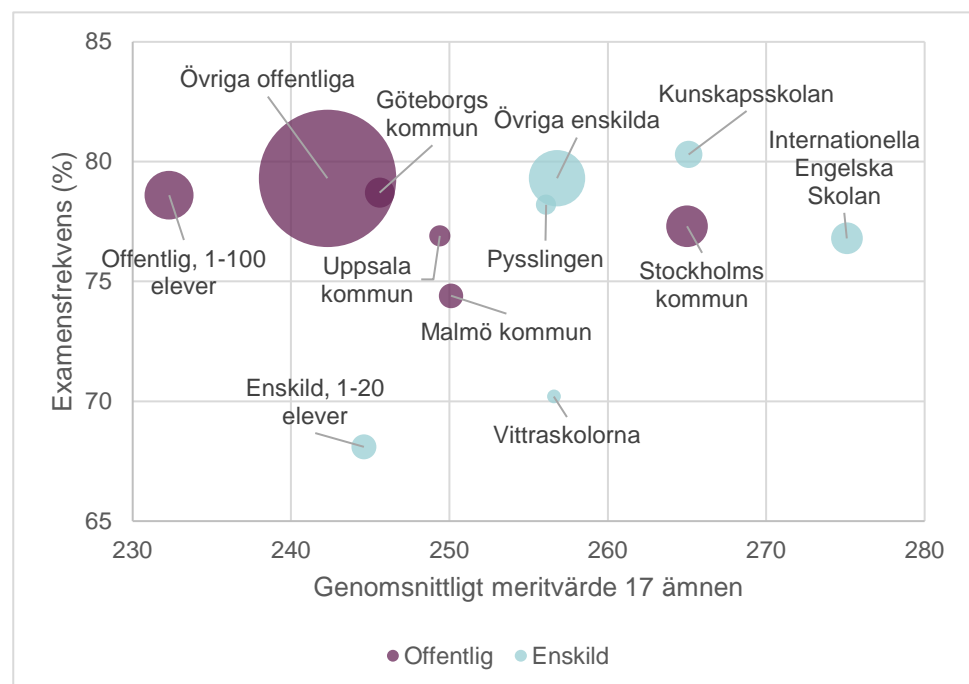
Föräldrarnas utbildningsnivå skiljer sig för elever som kommer från offentliga huvudmän i grundskolan jämfört med elever från enskilda huvudmän. Eleverna som lämnar årskurs 9 från en offentlig huvudman har i högre utsträckning föräldrar utan eftergymnasial utbildning, 44 procent, jämfört med eleverna som lämnar årskurs 9 från en enskild huvudman, där andelen är 32 procent. Variationerna är dock stora mellan huvudmän inom grupperna.

Gällande andelen elever med *utländsk bakgrund* är det små skillnader för elever från offentliga huvudmän och enskilda huvudmän, 20 respektive 22 procent av eleverna har utländsk bakgrund. Mellan olika huvudmän kan dock andelen med utländsk bakgrund variera stort, från 14 procent till 48 procent i den aktuella sammanställningen.

Skillnader i meritvärde och examensfrekvens mellan huvudmän där elever slutfört sina studier i årskurs 9

I följande figur söker vi fördjupa ovanstående tabell och undersöka huruvida det finns samband mellan olika huvudmäns genomsnittliga meritvärde från årskurs 9 och examensfrekvens beroende på vilken huvudman eleven lämnade grundskolan ifrån.

Diagram 26. Elevers genomsnittliga meritvärden och examensfrekvens i gymnasieskolan grupperat efter huvudman i grundskolan. Bubblans storlek avser antal elever.

På den horisontella axeln visas det genomsnittliga meritvärdet för den huvudman varifrån eleverna slutförde årskurs 9. Den vertikala axeln visar andelen elever från respektive huvudman som sedan tagit examen i gymnasieskolan.

Det övergripande mönstret är att det inte verkar finnas något tydligt systematiskt samband mellan elevens meritvärde från grundskolan, huvudman i grundskolan och examensfrekvens i gymnasieskolan.

Högst genomsnittligt meritvärde, 275, har eleverna som lämnar Internationella Engelska Skolan i grundskolan, där examensfrekvensen i gymnasieskolan är cirka 77 procent. Det är en något lägre examensfrekvens än eleverna med slutbetyg i grundskolan från exempelvis Kunskapsskolan, där drygt 80 procent tar gymnasieexamen, och där eleverna har 265 i genomsnittligt meritvärde från grundskolan.

Även elever som lämnar offentlig grundskola i Stockholms respektive Uppsala kommun har en examensfrekvens på omkring 77 procent, medan motsvarande värde bland elever som lämnar kommunal grundskola i Göteborgs respektive Malmö kommun är cirka 79 respektive 74 procent. För dessa huvudmän varierar det genomsnittliga meritvärdet mellan 245 och 265 betygspoäng, med högst uppmätt värde i Stockholms kommun och lägst uppmätt värde i Göteborgs kommun.

Lägst genomsnittligt meritvärde i den uppmätta sammanställningen över huvudmän, 232, återfinns bland elever som lämnar en grundskola i offentlig regi där huvudmannen endast ansvarar för hundra elever eller färre bland direktövergångna till gymnasieskolans nationella program det aktuella läsåret. Det finns dock ingen direkt motsvarighet i lägre examensfrekvens efter avsedd studietakt i gymnasieskolan, utan genomströmningen bland dessa elever är förhållandevis god i jämförelse, omkring 79 procent.

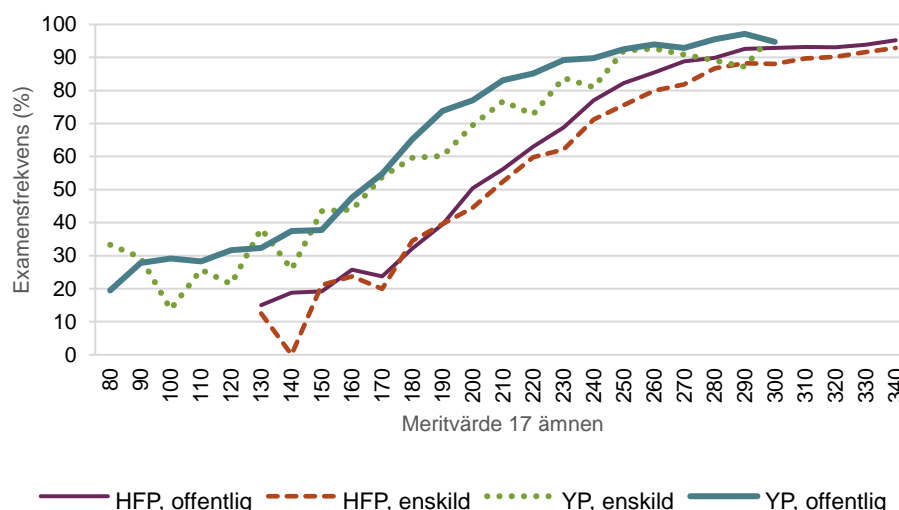
Lägst examensfrekvens, omkring 68 procent, återfinns bland de elever som lämnar en grundskola i enskild regi där huvudmannen endast ansvarar för tjugo elever eller färre bland direktövergångna det aktuella läsåret. Det genomsnittliga meritvärdet inom denna grupp av elever, cirka 245, är lägre jämfört med många av de större huvudmännen, men fortfarande högre i jämförelse med mindre offentliga huvudmän.

I tabellen ovan tas inte hänsyn till vilket programval eleverna gör i gymnasieskolan, vilket tidigare i denna rapport visat sig påverka examensfrekvensen, speciellt för elever med lägre meritvärden från grundskolan. Elever från Internationella Engelska skolan väljer exempelvis i hög utsträckning högskoleförberedande program. Programvalet skulle kunna förklara skillnader i examensfrekvens mellan olika huvudmän, speciellt om man också tar hänsyn till elevers olika meritvärden från grundskolan.

Skillnader i examensfrekvens beroende på huvudmannatyp från årskurs 9

Diagrammet som följer tar hänsyn till elevernas programval i gymnasieskolan. Det visar en liten men systematisk skillnad när man tittar på examensfrekvensen i gymnasieskolan beroende på om eleven fått ett slutbetyg i årskurs 9 från en offentlig huvudman eller en enskild huvudman.

Diagram 27. Examensfrekvens i kategorier efter meritvärde, programval och typ av huvudman i årskurs 9.

Elevernas meritvärde är kategoriserade i intervall om 10 meritvärdespoäng, så att meritvärde 71–80 visas som 80 i diagrammet

Elever med slutbetyg i årskurs 9 från en offentlig huvudman har i genomsnitt en högre examensfrekvens i gymnasieskolan jämfört med elever från enskilda huvudmän. Skillnaden beroende på huvudmannatyp i grundskolan är liten men finns för både elever som övergår till högskoleförberedande program och elever som övergår till yrkesprogram. Det är fortfarande så att diagrammet visar att meritvärdet från grundskolan och programvalet har den största betydelsen för om en elev ska ta examen i gymnasieskolan. Men vid lika meritvärde från grundskolan och programval i gymnasieskolan är examensfrekvensen något högre för elever som fått slutbetyg från en offentlig huvudman jämfört med en enskild huvudman.

Fördjupad analys av huvudmannatyp och examensutfall

Tidigare i detta avsnitt har vi undersökt huruvida examensfrekvensen i gymnasieskolan skiljer sig beroende på om eleven fått ett slutbetyg i grundskolan från en offentlig huvudman eller en enskild huvudman. Dessa analyser har i huvudsak visat på följande:

- Examensfrekvensen i gymnasieskolan varierar stort mellan olika huvudmän, 74–79 procent för elever från offentliga huvudmän, och 68–79 procent för elever från enskilda huvudmän.
- När man tar hänsyn till elevernas programval och meritvärde verkar elever med grundskolebetyg från offentliga huvudmän ha en liten men högre examensfrekvens jämfört med elever från enskilda huvudmän.

Den deskriptiva statistiken tar dock inte hänsyn till flera faktorer samtidigt. Skillnaderna i examensfrekvens skulle kunna förklaras av andra faktorer såsom att en större andel elever från enskilda skolor har utländsk bakgrund, eller att det skulle skilja sig i andelen som gör ett visst programval beroende på om de fått slutbetyg från en offentlig eller enskild huvudman.

För att fördjupa förståelsen hur olika faktorer påverkar har vi som komplement gjort en multivariat analys. I denna analys jämförs inverkan av varje faktor, och hur mycket varje faktor påverkar en elevs sannolikhet att ta examen i gymnasieskolan.

Tabell 11. Oddskvoter för sannolikheten att inte erhålla gymnasieexamen inom avsedd studietakt i förhållande till grundskolebetyg, programval, elevers kön och bakgrund, och kategorisering av huvudmän årskurs 9.

	Oddskvot Konfidensgränser		
Meritvärdeskategori			
AB	1,0	1,0	1,0
BC	1,8	1,7	1,9
CD	5,0	4,7	5,4
DE	14,7	13,5	15,9
EF	52,4	47,5	57,7
Program			
Yrkesprogram BA, EE, FT, IN, VF	1,0	1,0	1,0
Yrkesprogram övriga	1,6	1,5	1,7
Högskoleförberedande övriga	3,0	2,8	3,1
Högskoleförberedande NA, TE	4,4	4,1	4,7
Föräldrars utbildningsnivå			
Eftergymnasial	1,0	1,0	1,0
Förgymnasial	1,2	1,2	1,3
Kön			
Man	1,0	1,0	1,0

	Oddsquot	Konfidensgränser	
Kvinna	1,1	1,0	1,1
Utländsk bakgrund			
Nej	1,0	1,0	1,0
Ja	1,3	1,2	1,4
Huvudman i grundskola			
Göteborgs kommun	1,0	1,0	1,0
Offentlig, 1–100 elever	1,1	0,9	1,2
Övriga offentliga	1,1	1,0	1,2
Uppsala kommun	1,3	1,2	1,5
Malmö kommun	1,4	1,1	1,6
Övriga enskilda	1,4	1,2	1,6
Pysslingen	1,5	1,2	1,8
Kunskapsskolan	1,5	1,3	1,8
Stockholms kommun	1,7	1,5	1,9
Internationella Engelska Skolan	2,0	1,7	2,3
Enskild, 1–20 elever	2,1	1,8	2,4
Vittraskolorna	2,3	1,8	2,9

Valda referensgrupper har värdet 1,0 och är markerade med fetstil.

Tabellen visar oddskvoter som mäter den ökade risken i förhållande till den utpekade referensgruppen för att inte erhålla gymnasieexamen inom avsedd studietakt. Oddskvoterna beräknas med sammantagen hänsyn till de olika faktorerna meritvärde från grundskolan, antagning till programtyp, föräldrarnas utbildningsnivå, kön, utländsk bakgrund, samt vilken huvudmannatyp eleven fått sitt grundskolebetyg ifrån. Ju högre tal, desto större risk att inte erhålla examen. Av tabellen går att utläsa följande:

- Vid samma meritvärden från grundskolan löper elever med grundskolebetyg från en enskild huvudman en liten, men systematiskt större risk, att inte ta gymnasieexamen jämfört med elever med motsvarande grundskolebetyg från en offentlig huvudman. Modellen har även kontrollerat för att detta inte beror på övriga faktorer som att eleverna har utländsk bakgrund etc.³⁵

³⁵ En kompletterande logistisk regression som jämför huvudmannatyp i grundskolan visar att elever från enskilda huvudmän har en oddskvot på 1,4 jämfört med elever från offentliga huvudmän som har 1,0 (ref). Denna modell har på samma vis som modellen ovan kontrollerat för att skillnaden inte beror på faktorer som programval, kön, meritvärde, föräldrarnas utbildningsnivå och migrationsbakgrund.

- Meritvärdet från grundskolan har störst påverkan på en elevs sannolikhet att ta gymnasieexamen, därefter följer elevens programval. Både meritvärdet från grundskolan och programvalet i gymnasieskolan påverkar sannolikheten för att en elev tar gymnasieexamen i högre utsträckning än från vilken huvudman eleven fått sitt grundskolebetyg ifrån.
- Vid lika meritvärde från grundskolan är sannolikheten för att ta examen högst för elever som antas till yrkesprogram. Det är en något lägre sannolikhet att ta examen för elever som väljer högskoleförberedande program, varav naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet innebär den största risken – sett till endast programvalet i gymnasieskolan – att inte ta examen.
- Föräldrarnas utbildningsnivå samt om en elev är kvinna eller man påverkar – men i liten utsträckning – sannolikheten att ta en gymnasieexamen.

Den multivariata analysen bekräftar således iakttagelserna som gjorts tidigare i detta avsnitt om att det har viss, men liten, betydelse huruvida en elev fått ett betyg från en offentlig eller enskild huvudman i grundskolan. Modellen har en begränsning så till vida att den inte tar hänsyn till vilken huvudman och skolenhet i gymnasieskolan som eleverna påbörjat eller avslutat sina studier.³⁶

Sammanfattande iakttagelser

I denna del av rapporten har vi undersökt huruvida bakgrundsfaktorn *huvudman i grundskolan*, det vill säga om eleven gått i en grundskola som haft offentlig eller enskild huvudman, inverkar på sannolikheten att ta gymnasieexamen, med hänsyn tagen till elevernas genomsnittliga meritvärden från grundskolan. Vi har också beskrivit den stora variation som finns mellan elever som lämnat grundskolans olika huvudmän gällande *genomsnittligt meritvärde* för elever som avslutat årskurs 9, *programval till gymnasieskolan*, elevernas *migrationsbakgrund* och *föräldrarnas utbildningsnivå*. I slutet av detta avsnitt presenterades också som komplement en fördjupning i form av en statistisk modell som sökt förklara i vilken utsträckning de olika variablerna –inklusive *huvudman i grundskolan* – som undersöks ovan sinsemellan påverkar sannolikheten för eleven att ta en gymnasieexamen.

- Andelen elever som tagit gymnasieexamen efter tre år är 79 procent för elever med slutbetyg i grundskolan från en offentlig huvudman, och 78 procent för elever som fått slutbetyg från en enskild huvudman.
- Examensfrekvensen i gymnasieskolan varierar mellan 74 och 79 procent för elever med slutbetyg i grundskolan från en offentlig huvudman, och mellan 68 och 79 procent för elever från en enskild huvudman.

³⁶ En kompletterande logistisk regression som även inkluderar typ av huvudman som eleven började sina gymnasiestudier visar att elever som påbörjar sina studier på enskilda huvudmän har en något högre sannolikhet att ta examen inom tre år jämfört med elever som börjat sina studier på offentliga huvudmän, med hänsyn tagen till variablerna som presenteras i ovanstående modell. Denna studie har fokus på övergången mellan grundskola och gymnasieskola och fokuserar huvudsakligen på skillnader mellan huvudmän i grundskolan.

- Elever som får slutbetyg från enskilda huvudmän i grundskolan väljer i högre utsträckning högskoleförberedande program (81 procent) jämfört med elever från offentliga huvudmän (68 procent).
- Det finns en *liten men systematisk skillnad mellan elevers examensfrekvens i gymnasieskolan beroende på om eleven har fått ett slutbetyg från årskurs 9 från en offentlig eller enskild huvudman*. Vid samma meritvärde från grundskolan har elever med slutbetyg från en offentlig huvudman en något högre examensfrekvens i gymnasieskolan jämfört med elever från enskilda huvudmän. Denna skillnad kvarstår vid kontroll för övriga faktorer som elevernas meritvärde, elevernas programval, elevernas migrationsbakgrund etc.
- Elevens programval och meritvärde från grundskolan förklarar betydligt mer av examensfrekvensen i gymnasieskolan jämfört med vilken huvudman eleven fått sitt grundskolebetyg ifrån.

Diskussion och slutsatser

I denna avslutande del kommer rapportens huvudresultat att diskuteras. Diskussionen utmynnar i ett antal lite mer övergripande slutsatser. Sist kommer Skolverket att presentera hur vi avser att omhänderta resultaten i kommande arbete.

Det finns skillnader i hur väl förberedda olika elevgrupper är inför sina gymnasiestudier

I denna studie har Skolverket undersökt hur slutbetygen i grundskolan påverkar resultaten i gymnasieskolan. Tabellen nedan bygger på resultaten från rapporten och jämför olika gruppers studieresultat. Vi resonerar också utifrån examensfrekvensen hur väl eleverna kan sägas vara förberedda för sina gymnasiestudier i de olika grupperna.

Tabell 12. Examensfrekvens utifrån programval och meritvärde från grundskolan.

		Genomsnittligt betyg från grundskolan					
	Genomsnittligt grundskolebetyg	EF 0–170	DE 170–212,5	CD 212,5–255	BC 255–297,5	AB 297,5–340	Totalt
HFP	Andel (%) med gymnasieexamen inom tre år	22	49	75	89	93	80
	Antal elever	900	7 300	17 300	21 500	14 900	61 900
YP	Andel (%) med gymnasieexamen inom tre år	42	74	89	94	95	75
	Antal elever	4 800	11 200	7 400	2 400	400	26 200

Om man endast tittar på den sammantagna examensfrekvensen så är det 80 procent av eleverna som tagit examen inom tre år på högskoleförberedande program jämfört med 75 procent på yrkesprogram. En av rapportens huvudresultat är att meritvärdet från grundskolan och programvalet har *stor* betydelse för elevernas resultat i gymnasieskolan. I grupperna med förhållandevis låga betyg från grundskolan, EF, och DE, är det endast 22 respektive 49 procent av eleverna som läst högskoleförberedande program som tagit gymnasieexamen efter tre år. Motsvarande grupper på yrkesprogram har betydligt högre andel som tagit examen, 42 respektive 74 procent. På högskoleförberedande program finns en betydande mängd elever från grupperna EF och DE som – sett till examensfrekvensen – är mindre väl förberedda för sina gymnasiestudier jämfört med elever i övriga grupper.

På yrkesprogram är det endast gruppen elever med de lägsta betygen (gruppen EF) som framstår som mindre väl förberedda för sina gymnasiestudier, med en examensfrekvens på 42 procent. I denna grupp återfinns en andel elever som inte

är behöriga till högskoleförberedande program, och 5 procent har F i något av ämnena matematik, engelska, svenska eller svenska som andraspråk som de sannolikt läst upp på lovskola för att bli behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan.³⁷ I meritvärdesgruppen DE, som samlar den största gruppen elever på yrkesprogram, är examensfrekvensen 74 procent, vilket är i linje med den genomsnittliga examensfrekvensen på yrkesprogram.

Olika examenskrav och kurser på högskoleförberedande program och yrkesprogram kan förklara skillnaderna

Att examensfrekvensen skiljer sig mycket åt, speciellt i grupperna med lite lägre meritvärden, förklaras sannolikt till stor del av att gymnasieexamen och programstrukturen skiljer sig ganska mycket åt mellan högskoleförberedande program och yrkesprogram. På högskoleförberedande program har underkända betyg i fortsättningskurser, som svenska 3, matematik 2b samt gymnasiearbetet visat sig särskilja elever som får studiebevis från elever som tar examen.³⁸ Rapporten visar att elever generellt behöver ha med sig högre betyg från grundskolan för att lyckas ta en högskoleförberedande examen jämfört med en yrkesexamen.

För dem som inte tar examen är studiebevis vanligt

Studien visar att det vanligaste är att eleverna som inte tar gymnasieexamen inom tre år i stället avslutar sina studier med ett studiebevis. Andelen elever med studiebevis är också betydligt större i grupperna med lägre meritvärden från grundskolan. På högskoleförberedande program utgör andelen elever med betygen EF och DE från grundskolan endast 13 procent. Denna grupp står dock för en proportionellt stor del av studiebevisen, 38 procent, som utfärdats efter tre år på högskoleförberedande program. Bland grupperna med lägre betyg från grundskolan är det också vanligare att eleverna avbrutit sina studier i förtid.

Studien visar också att det finns en grupp elever som förlänger studierna med ett fjärde år, bland annat på grund av att de bytt till ett annat nationellt program.

Sämre etablering bland elever med studiebevis från högskoleförberedande program

Denna studie fokuserar på grundskolebetygens betydelse för resultaten i gymnasieskolan, och har inte följt upp vad eleverna gör efter att de avslutat sina studier i gymnasieskolan. Andra uppföljningar visar dock att det är vanligast att ungdomar från yrkesprogram etablerar sig på arbetsmarknaden medan ungdomar från högskoleförberedande program studerar vidare på högskola. Gruppen elever som får studiebevis i stället för examen från högskoleförberedande program utgör dock ett undantag från det generella mönstret. Endast drygt 10 procent av eleverna med studiebevis från högskoleförberedande program studerade vidare på

³⁷ Skolverket samlar inte in betyg från lovskola, men för att bli behörig till ett yrkesprogram krävs godkänt betyg, betyget E i svenska, engelska och matematik samt fem övriga ämnen. Det finns en möjlighet att göra undantag från kravet på godkänt betyg i ämnet engelska.

³⁸ Skolverket (2017). *Nära examen*, rapport 461.

högskola vid en uppföljning tre år efter de avslutat gymnasieskolan, och drygt 40 procent hade en etablerad ställning på arbetsmarknaden. Andelen ungdomar med etablerad ställning var lägre bland ungdomar med studiebevis från högskoleförberedande program jämfört med ungdomar med studiebevis från yrkesprogram.³⁹

Resultatens koppling till andra studier

I inledningen till denna rapport konstaterade vi att det sammantaget är ovanligt med studier som tagit hänsyn till elevers tidigare resultat vid uppföljningar av deras prestationer i gymnasieskolan.

Resultaten från denna studie ligger delvis i linje med en annan rapport från Skolverket som studerat hur väl gymnasieskolan förbereder eleverna för vidare högskolestudier. Även om populationen i den studien var elever som slutfört gymnasieskolan finns strukturella likheter med denna studie så till vida att de flesta studenterna med höga betyg från gymnasieskolan presterade bra på högskolan, oavsett vilken utbildning de läste. Studenter med lägre gymnasiebetyg uppvisade färre avklarade högskolepoäng. I likhet med denna studie som visar på programvalets betydelse för examensfrekvensen i gymnasieskolan fann man också att valet av högskoleutbildning hade stor betydelse för prestationen, speciellt för elever med lite lägre betyg. I denna studie framkommer en liten men systematisk skillnad i examensfrekvens på gymnasieskolan beroende på om eleven lämnat grundskolan med betyg från en offentlig eller enskild huvudman. I rapporten som undersökte övergången till högskolan fann man ett liknande mönster där elever som fått betyg från enskilda huvudmän i gymnasieskolan presterade något sämre på högskolan i jämförelse med elever med gymnasiebetyg från offentliga huvudmän.⁴⁰

I betänkandet från utredningen *Gemensamt ansvar – en modell om planering och dimensionering av gymnasial utbildning* (SOU 2020:33) finns en bilaga som främst undersöker hur grundskolebetygen och programvalet påverkar elevernas möjligheter till etablering på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan. Resultaten visar att programvalet har betydelse för elevernas etablering och deras inkomst ett antal år efter att de avslutat gymnasieskolan. I jämförelse med utredningens analys, som även inkluderar elever som börjat på introduktionsprogram, fokuserar denna studie på gruppen av elever som gjort en direktövergång från grund- till gymnasieskola.

Övergripande slutsatser

Utifrån rapportens resultat kan Skolverket dra följande övergripande slutsatser:

- Grundskolan behöver bli bättre på att ge alla elever de kunskaper de behöver och att förbereda eleverna för gymnasieskolan. Fler elever behöver uppnå

³⁹ Skolverket (2020). *Uppföljning av gymnasieskolan 2020*, rapport 2020:4.

⁴⁰ Skolverket (2018). *Från gymnasieskola till högskola – en registerstudie*, rapport 466.

gymnasiebehörighet och studie- och yrkesvägledningen behöver ge bättre stöd till elever inför valet av gymnasieprogram.

- Gymnasieskolan behöver bli bättre på att stödja elever med låga betyg från grundskolan, särskilt elever med låga betyg som väljer högskoleförberedande program, så att de klarar examen. Att klara examen är viktigt för både högskolestudier och vidare etablering på arbetsmarknaden.
- Elever som läser upp ett icke godkänt betyg på lovskola efter årskurs 9 har sämre förutsättningar att klara examen. Det visar att stödet behöver ges tidigare för att eleverna ska klara gymnasieskolan.
- Matematik har visat sig vara ett ämne där många elever har svårt att nå målen. Skolorna behöver fortsätta att satsa på matematikundervisningen och särskilt uppmärksamma elever i ett tidigt skede som har svårt att nå målen.
- Studien har visat att betygen från grundskolan på nationell nivå är en god indikator för vilka betyg som eleverna kommer att få i gymnasieskolan. Betygsskillnader mellan typ av huvudman talar dock för att det finns vissa problem med likvärdigheten i betygsättningen i årskurs 9. Det har Skolverket också kunnat konstatera i tidigare studier. Därför är det viktigt med fortsatt stöd till lärarna och Skolverket tar nu fram nya allmänna råd om betyg och prövning som ska publiceras till sommaren. Det är också viktigt att fortsätta följa upp betygsresultaten. Men för att uppnå helt likvärdiga betyg krävs sannolikt mer genomgripande förändringar på systemnivå, vilket Skolverket har visat i tidigare studier.⁴¹

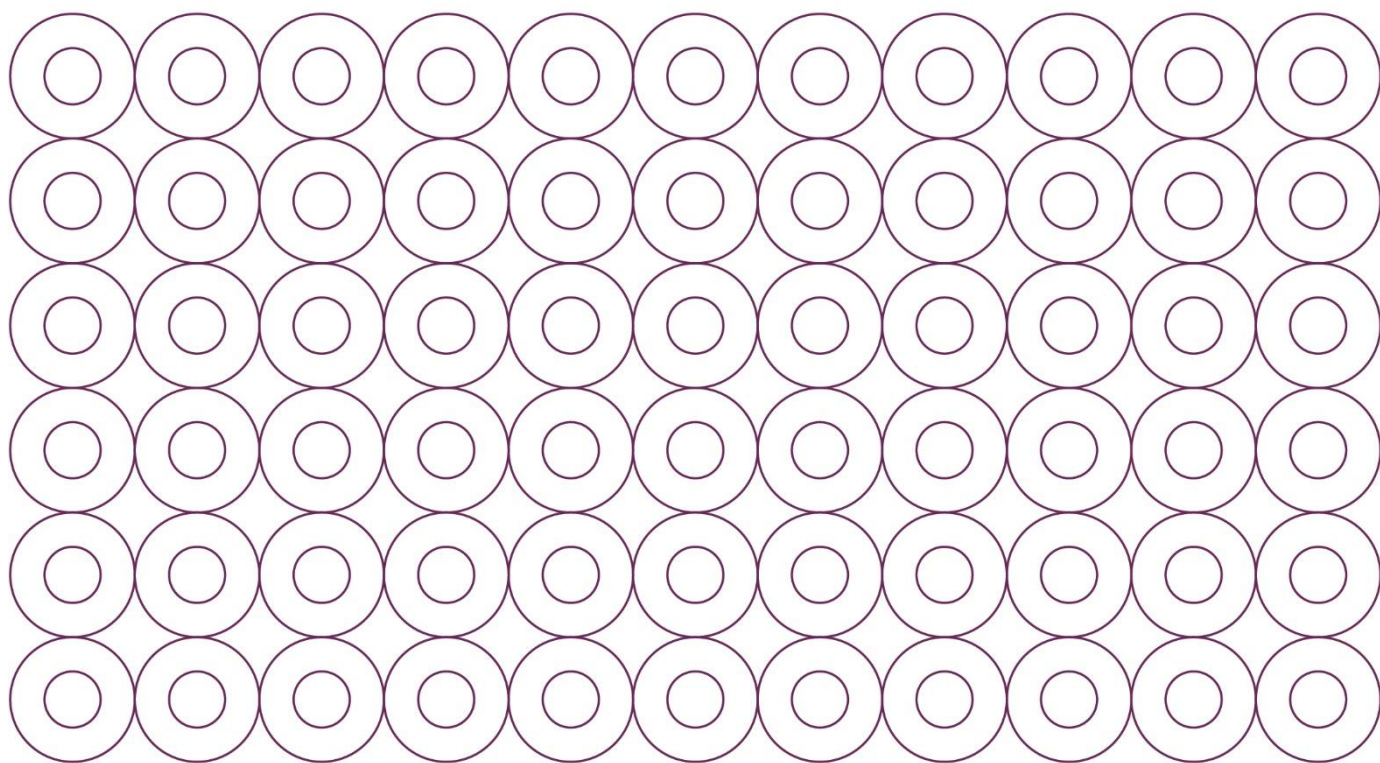
Skolverkets vidare arbete

Rapportens resultat identifierar elevgrupper som kan vara i behov av mer stöd och vägledning när de gör sitt gymnasieval. Skolverket planerar att göra följande utifrån rapportens resultat.

- Sprida kännedom om resultaten i Skolverkets nätverk för studie- och yrkesvägledning.
- Resultaten ska beaktas i Skolverkets löpande arbete i att se över styrdokument, kurs- och ämnesplaner med kunskapskrav, främst i ämnet matematik.
- Skolverket ska enligt instruktionen främja yrkesutbildningens attraktionskraft och kommer att använda studiens resultat i det arbetet.
- Resultaten ska också beaktas i Skolverkets vidare arbete med att föreslå hur regionala planeringsunderlag kan utformas för att kunna stödja huvudmän i deras planering och dimensionering av gymnasial utbildning.⁴²

⁴¹ Skolverket (2019). *Analys av likvärdig betygsättning mellan elevgrupper och skolor*, rapport 475. Skolverket (2020). *Analys av likvärdig betygsättning i gymnasieskolan*, rapport 2020:3.

⁴² I regleringsbrevet för 2021 gavs Skolverket i uppdrag (U2020/05328) att föreslå hur regionala planeringsunderlag kan utformas för att kunna stödja huvudmän inom gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och komvux i deras planering och dimensionering av gymnasial utbildning.

Skolverket

www.skolverket.se